

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาและค้นคว้าเนื้อหาเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญและการส่งเสริมการจัดผู้บริหารโรงเรียนจากเอกสารและงานวิจัยต่าง ๆ ดังนี้

1. การจัดการศึกษาของเมืองสาละวัน
2. การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
 - 2.1 ด้านการวางแผนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
 - 2.2 ด้านการพัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
 - 2.3 ด้านการกำกับติดตามผลการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
 - 2.4 ด้านการประเมินผลการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
3. การบริหารงานวิชาการ
4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การจัดการศึกษาของเมืองสาละวัน

เมืองสาละวันมีโรงเรียนมัธยมทั้งหมดจำนวน 10 โรงเรียน โรงเรียนมัธยมตอนต้น 6 โรงเรียนและโรงเรียนมัธยมตอนปลาย 4 โรงเรียน มีจำนวนนักเรียนทั้งสิ้น 4,223 คน มีจำนวนครูทั้งหมด 193 คน

จากการที่กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดแนวทางในการพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการศึกษาที่ใช้โรงเรียนเป็นฐาน โดยการใช้ทรัพยากรร่วมกันระหว่างสถานศึกษา การหมุนเวียนการใช้ทรัพยากร และการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการศึกษา เพื่อให้การจัดการศึกษาเป็นไปตามหลักการ จุดหมาย และมาตรฐานการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ให้สถานศึกษาและผู้ที่เกี่ยวข้องมีแนวปฏิบัติในการจัดหลักสูตรสถานศึกษาจึงได้กำหนดโครงสร้างหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานดังนี้

ระดับช่วงชั้น กำหนดหลักสูตรเป็น 4 ช่วงชั้น ตามลำดับพัฒนาการของผู้เรียนดังนี้

ช่วงชั้นที่ 1 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3

ช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-5

ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ปีที่ 1-4

ช่วงชั้นที่ 4 ชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ปีที่ 5-7

สาระการเรียนรู้ กำหนดการเรียนรู้ตามหลักสูตร ซึ่งประกอบด้วยองค์ความรู้ ทักษะ หรือ กระบวนการการเรียนรู้ และคุณลักษณะหรือค่านิยม คุณธรรม จริยธรรมของผู้เรียน การเรียนรู้ใน สาระการเรียนรู้ต่าง ๆ มีกระบวนการและวิธีการที่หลากหลาย ผู้สอนต้องคำนึงถึงพัฒนาการ ทางด้านร่างกาย และสติปัญญา วิธีการเรียนรู้ ความสนใจ และความสามารถของผู้เรียนเป็นระยะ ๆ อย่างต่อเนื่อง ดังนั้นการจัดการเรียนรู้ในแต่ละช่วงชั้น ควรใช้รูปแบบ วิธีที่หลากหลาย เน้นการจัดการเรียน การสอนตามสภาพจริง การเรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้ร่วมกัน การเรียนรู้จากธรรมชาติ การเรียนรู้ จากการปฏิบัติจริง และการเรียนรู้แบบบูรณาการ การใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของการจัดการ การเรียนรู้ การเรียนรู้คุณธรรม ทั้งนี้ต้องพยายามนำกระบวนการจัดการ กระบวนการอนุรักษ์ และพัฒนาสิ่งแวดล้อม กระบวนการคิดและกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ไปสอดแทรกในการเรียน การสอนทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ เนื้อหา และกระบวนการต่าง ๆ ซึ่งการเรียนรู้ในลักษณะองค์รวม การบูรณาการ เป็นการกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ร่วมกัน ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยนำกระบวนการ การเรียนรู้จากกลุ่มสาระเดียวกันหรือต่างกลุ่มสาระการเรียนรู้มาบูรณาการในการจัดการเรียน การสอน

ผลการดำเนินงานในรอบปีผ่านมาศึกษาเมืองสาละวันได้ดำเนินการตามนโยบาย ยุทธศาสตร์และแผนปฏิบัติการประจำปีการศึกษา โดยได้พยายามส่งเสริมและพัฒนาผู้เรียน และ ครูผู้สอนผู้บริหารสถานศึกษาในด้านต่าง ๆ ทั้งการปฏิรูปการเรียนการสอนส่งเสริมการจัด การศึกษาและพัฒนาการศึกษาในทุกด้าน ทั้งด้านบริหาร การจัดการกิจกรรมการเรียนการสอน และการผลิตสื่อนวัตกรรม เพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายและยุทธศาสตร์ของกระทรวงศึกษาธิการ

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

ความหมาย

การเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ จะเป็นที่คุ้นเคยของครูและผู้ที่อยู่ในวง การศึกษาโดยทั่วไปแต่ถ้าจะถามถึงความหมายแล้วจะพบว่ามีความแตกต่างกันออกไปบ้างก็ว่าเป็น การสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นผู้ปฏิบัติกิจกรรม บ้างก็ว่าเป็นการสอนที่เน้นให้ผู้เรียนคิดเป็นทำเป็น แก้ปัญหาเป็น บ้างก็ว่าเป็นการสอนที่มุ่งให้ผู้เรียนได้เรียนตามความสนใจของตน หรือให้ผู้เรียนได้ ทำกิจกรรมที่หลากหลาย ซึ่งจะเห็นว่ามีมีความแตกต่างกันไป ตามสิ่งที่ผู้ตอบเห็นว่าอะไรเป็นสำคัญ ที่คววนเน้น ซึ่งผู้ศึกษาได้นำเสนอความหมายตามทัศนะของผู้รู้และนักการศึกษาต่าง ๆ ดังนี้

คิวอี้ (Dewey, 1963 อ้างถึงใน ทิศนา แคมมณี, 2542, หน้า 4) ซึ่งเป็นต้นคิดในเรื่องของ การเรียนรู้ด้วยการกระทำ Learning by Doing ได้ให้ความหมายว่า เป็นการเรียนการสอนที่ผู้เรียน

เป็นผู้ลงมือปฏิบัติ เป็นการเรียนที่ผู้เรียนเปลี่ยนจาก ผู้รับ มาเป็น ผู้เรียน เปลี่ยนจากบทบาทครู จาก ผู้สอนหรือผู้ถ่ายทอด เป็นผู้จัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้กับผู้เรียน

แบรนเดสและกินนิส (Brandes & Ginnis, 1988, pp. 171-175) กล่าวว่า การเรียนรู้ ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ คือ ระบบการจัดการเรียนรู้ ซึ่งมีผู้เรียนเป็นหัวใจสำคัญ ด้วยความเชื่อใน ศักยภาพความเป็นมนุษย์ว่าสามารถพัฒนาให้บรรลุความสำเร็จได้ ผู้เรียนจึงต้องได้รับการ สนับสนุนให้มีส่วนร่วมและรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของตน

วัฒนาพร ระงับทุกข์ (2541, หน้า 2) ได้ให้ความหมายว่า การเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียน เป็นสำคัญ หมายถึง วิธีการที่สำคัญที่สามารถสร้างและพัฒนาผู้เรียนให้เกิดคุณลักษณะต่าง ๆ ที่ต้องการในยุคโลกาภิวัตน์ เป็นการจัดการเรียนการสอนที่ให้ความสำคัญกับผู้เรียน ส่งเสริมให้ ผู้เรียนรู้จักเรียนด้วยตนเอง ในเรื่องที่ต้องคล้อยตามความถนัด ความสนใจและความสามารถของ ตนและได้พัฒนาศักยภาพของตนเองอย่างเต็มที่

ทิสนา แคมมณี (2542, หน้า 14) ได้ให้ความหมายการให้ผู้เรียนเป็นสำคัญว่า การให้ ผู้เรียนเป็นจุดสนใจ (Center of Attention) หรือเป็นผู้มีบทบาทสำคัญ คือ บทบาทในการเรียนรู้ โดยดูจากการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยความกระตือรือร้น ตั้งตัวตั้งใจ จัดจ่อผูกพันกับ สิ่งที่ทำ

ไสว พิกขาว (2542, หน้า 7) ได้ให้ความหมายของการเรียนการสอนที่ยึดผู้เรียนเป็น สำคัญว่า เป็นการจัดการกิจกรรมการเรียนการสอนโดยให้ผู้เรียนใช้กระบวนการสร้างความรู้ด้วยตนเอง และฝึกฝนให้ใช้กระบวนการอย่างชำนาญ เป็นการเน้นให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ สรุปได้ว่า การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ คือ กระบวนการจัดการเรียน การสอนที่คำนึงถึงผู้เรียนสำคัญมากที่สุด มุ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนเข้ามามีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม ให้ผู้เรียน ได้ลงมือปฏิบัติ คิดค้น สร้างความรู้ในสิ่งที่ตนชอบ ถนัด สอดคล้องกับวิถีชีวิตด้วยตนเอง อย่างกระตือรือร้นด้วยความรับผิดชอบและมีความสุขกับการเรียนรู้นั้น โดยมีครูคอยอำนวยความสะดวก ให้คำแนะนำ และเอาใจใส่อย่างใกล้ชิด

แนวคิดทฤษฎี

การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มีแนวคิดมาจากปรัชญา Constructivism ที่เชื่อว่า การเรียนรู้เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นภายในตัวผู้เรียน ผู้เรียนเป็นผู้สร้างความรู้ จากความสัมพันธ์ ระหว่างสิ่งที่พบเห็นกับความรู้ความเข้าใจ ที่มีอยู่เดิม มาร์ติน (Martin, 1994, p. 44 อ้างถึงใน ไสว พิกขาว, 2542, หน้า 5) นอกจากนั้นการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญยังได้แนวคิดมา จากปรัชญาต่าง ๆ ที่พอสรุปได้ดังนี้ (วัฒนาพร ระงับทุกข์, 2541, หน้า 3)

1. ปรัชญาพิพัฒนานิยม (Progressivism) มองว่าการศึกษาจะต้องพัฒนาผู้เรียนทุกด้าน ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม อาชีพ และสติปัญญา ดังนั้นการจัดการเรียนการสอนต้องจัดให้ สนองความสนใจ ความถนัด และความสามารถ โดยให้สอดคล้องกับชีวิตประจำวัน และสังคมของ ผู้เรียนมากที่สุด รวมทั้งส่งเสริมความเป็นประชาธิปไตยทั้งในและนอกห้องเรียน บทบาทของครูใน ปรัชญาสาขานี้ คือ เตรียม แนะนำ และให้คำปรึกษาแก่ผู้เรียน สนับสนุนให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ และเข้าใจ เห็นจริงด้วยตนเอง ผู้เรียนจะเรียนรู้ได้เมื่อได้ประสบการณ์ตรงจากการลงมือปฏิบัติด้วย ตนเองและทำงานร่วมกัน

2. ปรัชญาปฏิรูปนิยม (Reconstruction) เป็นรูปแบบและแนวคิดมาจากปรัชญาการศึกษา จะต้องมุ่งปรับปรุงและพัฒนาสร้างสรรค์สังคมใหม่ที่ดีขึ้นมา ครูต้องเป็นผู้บุกเบิกเป็นนักแก้ปัญหา สนใจและใฝ่รู้เรื่องสังคม และปัญหาสังคมอย่างกว้างขวาง ผู้เรียนจะได้รับการปลูกฝังให้ตระหนัก ถึงคุณค่าของสังคม ผู้เรียนจะได้รับการฝึกฝนให้รู้จักเทคนิค และวิธีการต่าง ๆ ที่จะทำความเข้าใจ และแก้ปัญหาสังคม ตามแนวทางประชาธิปไตย

3. ปรัชญาอัตถิภาวนิยม (Existentialism) เห็นว่ามนุษย์ควรมีสติและโอกาสที่จะ เลือกสรรสิ่งต่าง ๆ ด้วยตนเองมากกว่าที่จะให้ใครมาป้อนให้ เป้าหมายของการศึกษา คือ การมุ่งมั่น พัฒนาให้คนมีอิสรภาพ และมีความรับผิดชอบ เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีสิทธิเสรีภาพที่จะเลือกเรียน ด้วยตนเอง ครูเป็นเพียงผู้กระตุ้น ส่งเสริมการเรียนรู้

4. ปรัชญาการศึกษาตามแนวพุทธศาสตร์ (Buddhist Philosophy of Education) ปรัชญา นี้อิงคำสอนของพุทธศาสนา โดยอาศัยหลักของไตรสิกขา คือ สิล สมาธิ ปัญญา ในการอธิบาย เรื่องราวของชีวิตโลก และปรากฏการณ์ต่าง ๆ โดยมีความเชื่อว่ามนุษย์มีศักยภาพที่จะจัดกิเลส ควบคุมพฤติกรรมของตนให้เป็นไปตามแนวทางที่ดีได้ การเรียนการสอนตามแนวทางนี้ ผู้เรียนเป็น ผู้ลงมือ ทำเอง เรียนรู้ด้วยตนเอง เพื่อให้เกิดปัญญาด้วยกระบวนการเรียนรู้ต่าง ๆ ที่หลากหลายลงมือ ปฏิบัติจริง ครูมีบทบาทเป็นผู้ช่วยให้เกิดการเรียนรู้ ทำตนเป็นกัลยาณมิตรของผู้เรียน

สรุปได้ว่า การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ได้แนวคิดจากปรัชญาต่าง ๆ คือ ปรัชญาพิพัฒนานิยม ปรัชญาปฏิรูปนิยม ปรัชญาอัตถิภาวนิยม และปรัชญาตามแนวพุทธ ศาสตร์ ดังนั้นในการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ครูควรศึกษาทฤษฎีการเรียนรู้ทั้งสี่ ทฤษฎีนี้ เพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

การส่งเสริมการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

ผู้บริหารโรงเรียนถือเป็นบุคคลที่สำคัญยิ่งคนหนึ่งที่จะผลักดันการจัดกิจกรรมการเรียน การสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญไปสู่ความสำเร็จ เพราะผู้บริหารโรงเรียนเป็นผู้ที่จะต้องคอย อำนวยความสะดวก ให้คำปรึกษา ให้คำแนะนำ ให้กำลังใจ และรับการส่งเสริมอย่าง

จริงจัง ทั้งคำพูดและการปฏิบัติ ซึ่งมีนักการศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาได้ เสนอบทบาทของผู้บริหารโรงเรียนที่สามารถปฏิบัติให้สอดคล้องกับการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียน เป็นสำคัญ หากผู้บริหารสามารถปฏิบัติตามบทบาทดังกล่าวแล้วย่อมทำให้การเรียนการสอนที่เน้น ผู้เรียนเป็นสำคัญประสบความสำเร็จ ซึ่งขอนำแนวคิดของแต่ละท่านมาเสนอดังต่อไปนี้

วัฒนาพร ระงับทุกข์ (2542, หน้า 80 – 83) ได้เสนอไว้ว่า ผู้บริหารโรงเรียนในฐานะ ผู้นำในการเปลี่ยนแปลงจะต้องส่งเสริมการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยต้องจัดทำแผนงานโครงการ เพื่อสนับสนุนการจัดการเรียนการสอน การพัฒนาครูและบุคลากร ให้มีความรู้ความเข้าใจ ปรับเปลี่ยนพฤติกรรม และปรับเปลี่ยนกระบวนการทัศน์ใหม่ จัดเตรียม สิ่ง สนับสนุนบริหารและบริการหลักสูตรให้มีความหลากหลาย เพื่อตอบสนองความต้องการของ ผู้เรียน ดำเนินการประชาสัมพันธ์สร้างความเข้าใจกับชุมชน และจัดการเรียนการสอน จัดระบบ การนิเทศภายในเพื่อช่วยเหลืออำนวยความสะดวก ให้คำปรึกษาและให้กำลังใจแก่ครู จากนั้นก็ประเมินผล การปฏิบัติงาน เพื่อดูความก้าวหน้า ปัญหาและอุปสรรค แล้วนำมาปรับปรุงและพัฒนา

กระทรวงศึกษาธิการ (2542 ก, หน้า 27) ได้กำหนดบทบาทของผู้บริหาร โรงเรียนใน การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญไว้ว่า ผู้บริหาร โรงเรียนมีบทบาท ในการส่งเสริมและพัฒนาจัดทำหลักสูตร ส่งเสริมการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ส่งเสริมการใช้ เทคโนโลยี ภูมิปัญญาท้องถิ่นมาร่วมกันจัดการเรียนการสอน สนับสนุนให้มีการจัดทำวิจัยในชั้น เรียน ส่งเสริมการจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการเรียนการสอน พัฒนาครูและ บุคลากรให้รู้และเข้าใจในการจัดการเรียนการสอน ประชาสัมพันธ์สร้างความเข้าใจกับชุมชน ในการจัดการเรียนการสอน ประเมินผลการจัดการเรียนการสอน และพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้

ธวัช แก้วมณีชัย (2542, หน้า 48) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการส่งเสริมการจัดกิจกรรม การเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญของผู้บริหารไว้ 9 ด้าน ดังนี้

1. วางแผนสนับสนุน
2. จัดสภาพแวดล้อมและบรรยากาศที่เอื้อ ต่อการเรียนการสอน
3. ส่งเสริมการใช้ห้องสมุดเป็นแหล่งค้นคว้า
4. สร้างวินัยให้แก่นักเรียน
5. นิเทศ กำกับ ติดตาม
6. ส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน
7. ประเมินผลความก้าวหน้า
8. ประชาสัมพันธ์สร้างความเข้าใจกับชุมชน

9. ส่งเสริมการนำเทคโนโลยีและสื่อการเรียนการสอนมาใช้ในการเรียนการสอนอย่างเพียงพอ

สุพล วังสินธุ์ (2542, หน้า 34) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการส่งเสริมการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญของผู้บริหารว่า ผู้บริหารจะต้องเป็นผู้นำหลักสูตรไปใช้ จะต้องส่งเสริมการนำนวัตกรรม เทคโนโลยี สื่อการเรียนการสอนใหม่ ๆ ที่สอดคล้องกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ต้องจัดหาทุนและงบประมาณมาสนับสนุนโดยการประชาสัมพันธ์สร้างความเข้าใจกับชุมชน ให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตรและการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เช่นเดียวกับ สุวิทย์ มูลคำ (2542, หน้า 14) ได้เสนอหน้าที่ของผู้บริหาร ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญว่า ผู้บริหารต้องจัดระบบประกันคุณภาพการเรียนการสอน ส่งเสริมและให้ความสำคัญกับกิจกรรมการเรียนการสอน ส่งเสริมให้ครูพัฒนาตนเอง และใช้เวลาในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างเต็มที่เต็มเวลา สร้างบรรยากาศแห่งการเรียนรู้ภายในโรงเรียน จัดทำ จัดหาสื่ออุปกรณ์การเรียนการสอนอย่างเต็มที่และให้เพียงพอ ติดตามผลความก้าวหน้าในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตลอดเวลา และติดต่อสร้างความเข้าใจกับผู้ปกครองในแนวทางการจัดการเรียนการสอน

อรทัย มูลคำ (2542, หน้า 53) ได้นำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับการส่งเสริมการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญโดยสรุป ดังนี้

1. ศึกษาทำความเข้าใจหลักของการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน
2. ให้ความสำคัญต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน
3. สร้างบรรยากาศแห่งการเรียนรู้ภายในโรงเรียน
4. ส่งเสริมสนับสนุนการจัดหาวัสดุอุปกรณ์
5. นิเทศกำกับ ติดตาม ประเมินผล
6. สร้างความเข้าใจกับผู้ปกครอง นักเรียน และชุมชน

จากแนวคิดของนักการศึกษาข้างต้น ทั้งส่วนที่ต่างกันและสอดคล้องกัน ซึ่งผู้วิจัยไม่อาจนำมาศึกษาทั้งหมดได้ จึงสรุปเป็นแนวคิดเกี่ยวกับการส่งเสริมการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญของผู้บริหาร โรงเรียน เพื่อศึกษาค้นคว้าเป็น 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการวางแผน การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ด้านการพัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ด้านการกำกับ ติดตามผลการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และด้านการประเมินผลการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ในแต่ละด้านสามารถขยายความให้เห็นองค์ประกอบของบทบาทของผู้บริหาร โรงเรียนต่อการจัด

กิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ผู้วิจัยได้นำเสนอเนื้อหาโดยละเอียดเป็นด้าน ๆ ดังนี้

ด้านการวางแผนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

การวางแผน ถือเป็นบทบาทสำคัญของผู้บริหารเป็นอันดับแรก ซึ่งมีบุคคลต่าง ๆ ได้ให้ความหมายไว้เป็นจำนวนมาก เช่น คูนท์ และดอนเนล (Koonth & Donnell, 1968, pp. 73-74) ได้กล่าวไว้ว่า การวางแผน คือ การตัดสินใจล่วงหน้าว่าจะทำอะไร ทำอย่างไร ทำเมื่อไร และใคร เป็นผู้ทำ เป็นสะพานเชื่อมช่องว่าง ระหว่างปัจจุบันและอนาคต วอลท์แมน (Waltman, 1981, pp. 271-288) ให้ความหมายไว้ว่า การวางแผน คือ ความพยายามขององค์กรในการกำหนดการจัดลำดับความสำคัญของเป้าหมาย การคาดคะเนถึงเงื่อนไขและทรัพยากรต่าง ๆ การพิจารณาทางเลือกเพื่อใช้ทรัพยากร และการดำเนินงานเพื่อให้บรรลุผลตามเป้าหมาย ส่วน คเนเชวิช (Knezevich, 1984, pp. 28-29) ได้ให้ความหมายไว้ว่า เป็นการเตรียมการอย่างมีจุดหมายในการไปสู่จุดหมายปลายทางของการตัดสินใจที่จะเป็นพื้นฐานของการดำเนินงานต่อไป

การวางแผนถือเป็นหน้าที่ทางบริหารที่มีความสำคัญเป็นอันดับแรก เป็นการกำหนดทางเลือกในการปฏิบัติงานไว้ล่วงหน้า เพื่อให้งานบรรลุตามเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่ต้องการวางแผน ไม่ใช่การตัดสินใจในอนาคตแต่เป็นการตัดสินใจในปัจจุบันที่มีผลต่ออนาคต การวางแผนถือเป็นเครื่องมือที่สำคัญยิ่งในการบริหารที่เป็นระบบและมีประสิทธิภาพ ผู้บริหารโรงเรียนซึ่งเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการใช้แผนเป็นเครื่องมือในการพัฒนาการเรียนการสอน ดังเช่น ชีรวัดน์ นิจินตร (2542, หน้า 200) ได้กำหนดภารกิจเกี่ยวกับการวางแผนไว้ว่า การวางแผนจะเป็นเรื่องเกี่ยวกับการวิเคราะห์การตรวจสอบข้อบกพร่องหรือปัญหาของการจัดการศึกษา การออกแบบและปรับปรุงวิธีการหรือแนวทางแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น การกำหนดวัตถุประสงค์ นโยบาย เป้าหมาย การกำหนดเทคนิคและวิธีการต่าง ๆ การประมาณความต้องการทรัพยากร การจัดทำแผนงาน โครงการและการประเมินผลการปฏิบัติงาน เช่นเดียวกับที่ วิโรจน์ สารัตตะ (2539, หน้า 18) ได้กล่าวว่าการวางแผนเป็นแนวทางที่กำหนดไว้ล่วงหน้าเพื่อให้เกิดการกระทำที่บรรลุผลตามวัตถุประสงค์ โดยเริ่มต้นจากการศึกษาวิเคราะห์เป้าหมาย ความจำเป็น หรือปัญหาก่อน จากนั้นจึงกำหนดวัตถุประสงค์ ซึ่งเป็นสภาพที่ต้องการให้เกิดขึ้นเมื่อหมดสภาพปัญหา และกำหนดแนวทางการกระทำให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ โดยประกอบด้วยขั้นตอนที่สำคัญ คือ การกำหนดแนวทางแก้ปัญหาที่เลือกไปจัดทำแผน การนำแผนที่จัดทำไปปฏิบัติ แล้วประเมินผลการดำเนินงานและปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องของแผนต่อไป

เดิมทีนั้น ผู้บริหารโรงเรียนได้เชื่อว่าเป็นผู้ผูกขาดในการวางแผน เป็นผู้กำหนดนโยบายเพียงลำพัง แล้วสั่งการให้ผู้ได้บังคับบัญชาปฏิบัติตามแผน หรืออย่างดีขึ้นหน่อยผู้บริหารก็อาจแต่งตั้งบุคคลที่ตนเชื่อมั่น หรือไว้วางใจเป็นผู้ดำเนินการ (อุทัย บุญประเสริฐ, 2540, หน้า 26-28) ซึ่งจุดอ่อนของการวางแผนในลักษณะนี้ค่อนข้างมีมาก การสนองนโยบายของผู้ได้บังคับบัญชาเกิดจากความเกรงกลัวในอำนาจ ฉะนั้นการปฏิบัติตามแผนจึงเป็นไปอย่างไม่เต็มใจ จำใจทนทำเกิดภาวะหลบเลี่ยงงาน งานจึงไม่ต่อเนื่องและไม่มีประสิทธิภาพ ส่วนการวางแผนตามแนวทางการปฏิรูปการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ผู้บริหารโรงเรียนต้องเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องหรือผู้มีส่วนได้เสีย (Stakeholders) เข้ามามีส่วนร่วมไม่ว่าจะเป็นครู นักเรียน ผู้ปกครอง ผู้นำชุมชน ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งบุคคลเหล่านี้เข้ามามีบทบาทร่วมบริหารโรงเรียนในฐานะคณะกรรมการโรงเรียนโดยจะเข้ามามีส่วนร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมวางแผน ร่วมกำหนดนโยบาย และกำหนดวิธีดำเนินงาน ทั้งนี้เพื่อให้ทุกฝ่ายเกิดความสำนึกในความเป็นเจ้าของการปฏิบัติก็จะเป็นไปด้วยความสมัครใจ เต็มใจ และความรับผิดชอบอย่างเต็มที่ ซึ่งแนวทางการวางแผนเป็นทีมก็มีผู้รู้กล่าวกันไว้มาก เช่น นิวัตร นาเคเวช (2540, หน้า 27 อ้างถึงใน สุดา ทัพสุวรรณ, 2542, หน้า 105) ได้เสนอไว้ว่า กระบวนการวางแผนเป็นทีมจะเริ่มจากการร่วมกันกำหนดจุดมุ่งหมาย (Focus Statement) แล้วกำหนดภาพอนาคต (Vision) กำหนดอุปสรรค (Obstacle) กำหนดกลยุทธ์และกลวิธี (Strategy & Tactics) และจัดทำแผนปฏิบัติการ (Action Plan) ส่วน วัฒนาพร ระวังทุกข์ (2541, หน้า 79) ได้เสนอแนวทางการวางแผนและกำหนดวิธีการดำเนินงานการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญให้เป็นนโยบายและเป้าหมายที่สำคัญของโรงเรียนที่บุคลากรทุกฝ่ายจะต้องร่วมมือดำเนินการให้ประสบความสำเร็จ นั่นคือทุกคนจะต้องรับทราบร่วมมือยึดถือเป็นแนวปฏิบัติและสนับสนุนการปฏิบัติให้บังเกิดผลอย่างจริงจัง

ดังนั้นผู้บริหารโรงเรียนจะต้องร่วมมือกับผู้เกี่ยวข้องจัดการวางแผนในเรื่องต่าง ๆ ดังนี้

1. การวางแผนด้านหลักสูตรและการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

ผู้บริหารโรงเรียนจะต้องร่วมกันกับผู้เกี่ยวข้องกำหนดความต้องการจำเป็น ศึกษาสภาพปัจจุบันของปัญหาและรวบรวมข้อมูลวิเคราะห์และตรวจสอบข้อบกพร่อง รวมทั้งออกแบบปรับปรุงร่างวัตถุประสงค์เกี่ยวกับหลักสูตร และการจัดการเรียนการสอนให้มีความสอดคล้องกับหลักสูตรและการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ตามที่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (กระทรวงศึกษาธิการ, 2542 ง, หน้า 15) บัญญัติไว้ว่าลักษณะของหลักสูตรต้องมีความหลากหลาย เหมาะสมกับผู้เรียนในแต่ละระดับ สอดคล้องกับความสนใจ ความถนัดและความแตกต่างของแต่ละบุคคล เป็นหลักสูตรที่มุ่งพัฒนาคนให้มีความสมดุลทั้งด้าน

ความรู้ ความคิด ความสามารถ ความดีงามและความรับผิดชอบต่อสังคม นอกจากนั้นผู้บริหารโรงเรียนจะต้องมีบทบาทในการวางแผนเพื่อจัดทำสาระของหลักสูตรในส่วนที่เกี่ยวกับปัญหาในชุมชนและสังคมภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะที่เหมาะสม พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (กระทรวงศึกษาธิการ, 2542 ข, หน้า 26) ได้กำหนดไว้ว่า ให้ผู้เรียนทุกคนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้โดยต้องจัดภาวะแวดล้อม บรรยากาศ รวมทั้งแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ ให้หลากหลายเพื่อให้เอื้อต่อความสามารถและความสนใจของบุคคล เพื่อให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาได้ตามธรรมชาติที่สอดคล้องตามความถนัดและความสนใจโดยเหมาะสมกับวัยและทุกสถานที่ที่ต้องถือว่าผู้เรียนสำคัญที่สุด การเรียนต้องมุ่งประโยชน์ต่อผู้เรียนเป็นสำคัญ จึงต้องจัดให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็นทำเป็น แก้ปัญหาเป็น มีนิสัยรักการเรียนรู้ และใฝ่รู้ใฝ่เรียนตลอดชีวิต

2. การวางแผน การจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

บรรยากาศและสภาพแวดล้อมนับว่ามีความสำคัญต่อการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญอย่างยิ่ง ซึ่ง พรพรรณ คงประสิทธิ์ (2542, หน้า 15) ได้กล่าวว่าบรรยากาศเป็นสภาพของสถานการณ์ต่าง ๆ ตามการรับรู้ของบุคคลและคาดหวังว่าจะเป็นเช่นนั้น ซึ่งเกิดจากปฏิสัมพันธ์ของสิ่งแวดล้อม และมีอิทธิพลต่อการแสดงออกทางพฤติกรรม ส่งผลถึงความสำเร็จ ความล้มเหลวของงาน บรรยากาศเป็นการรับรู้ หรือความรู้สึกลักษณะที่มองเห็นได้ ซึ่งขึ้นอยู่กับความต้องการและบุคลิกภาพของบุคคล การรับรู้เหล่านี้มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมและทัศนคติต่อผู้ปฏิบัติงาน โดยบรรยากาศสามารถรับรู้ได้จากคุณลักษณะของสภาพแวดล้อมทั้งทางตรงและโดยอ้อม บรรยากาศจะเป็นแรงผลักดันที่สำคัญมีอิทธิพลต่อการทำงานของบุคคล ส่วนบรรยากาศของการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การเรียนการสอนได้เปลี่ยนไปจากเมื่อก่อนที่ครูมีอำนาจในชั้นเรียน ครูถือว่าตนเองมีความรู้มากที่สุด ผู้เรียนมีหน้าที่รับและปรับตัวให้สอดคล้องกับเนื้อหาความรู้และวิธีการของครู สถานศึกษาจึงไม่เป็นโรงเรียนเพื่อการเรียนรู้ แต่เป็นโรงสอนบรรยากาศของการเรียนอับเฉา น่าเบื่อหน่าย ยึดหลักสูตรเป็นหลักเกณฑ์เนื้อหาสาระทั้งหมด การสอบและคะแนนเป็นสิ่งพิพากษาความสำเร็จ ทุกคนเครียด การเรียนการสอนใช้วิธีบรรยาย นักเรียนท่องจำเนื้อหา เชื่อฟัง นิ่งเฉย การเรียนรู้เกิดเฉพาะในห้องเรียน บรรยากาศไม่เอื้อต่อการเรียนรู้ ขาดความสัมพันธ์กับชีวิตและชุมชน ห่างไกลธรรมชาติ ห่างไกลแหล่งเรียนรู้และครอบครัว ชุมชนไม่มีโอกาสร่วมคิด ร่วมสร้างกระบวนการเรียนรู้ (คณะอนุกรรมการปฏิรูปการเรียนรู้, 2543, หน้า 2-3) ปัจจุบันบรรยากาศการเรียนรู้ต้องคำนึงถึงประโยชน์ของผู้เรียนที่จะได้รับ เด็กเป็นผู้ค้นพบองค์ความรู้ เด็กได้ปฏิบัติจริง ได้เรียนรู้กระบวนการแก้ปัญหา กระบวนการคิด

วิเคราะห์เด็กได้ปฏิสัมพันธ์กับบุคคลและสิ่งแวดล้อมได้ประยุกต์ความรู้ไปใช้ในชีวิตจริงบทบาทของครูต้องเปลี่ยนไปกลายเป็นผู้ให้ความช่วยเหลือคอยแนะนำ กระตุ้นให้กำลังใจ ยั่วให้เกิดการใคร่เรียนใคร่รู้ (เยาวภา ทนันทชัยบุตร, 2542, หน้า 112) บรรยายภาพเป็นแบบประชาธิปไตย ทุกคนเชื่อมั่น เคารพในศักดิ์ศรีของกันและกัน ทุกคนมีอิสระเสรีภาพทางความคิด ต่างฝ่ายยอมรับฟังความคิดเห็นของกันและกัน ร่วมมือทำงานเป็นทีมมากกว่าการแข่งขันชิงดีชิงเด่น ดังนั้น ผู้บริหารโรงเรียนจะต้องกำหนดวิธีการ หาแนวทางร่วมกับบุคคลที่เกี่ยวข้องวางแผนกำหนดนโยบาย จัดทำแผนงาน โครงการ เพื่อพัฒนาบรรยากาศและสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

3. การวางแผนด้านสื่อวัสดุอุปกรณ์และแหล่งการเรียนรู้เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

สภาพสังคมที่เปลี่ยนไปตามกระแสโลกาภิวัตน์ ประกอบด้วยความเจริญทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่ดำเนินไปอย่างไม่หยุดยั้ง โลกได้กลายเป็นแหล่งความรู้ อันมหาศาลที่บรรจุเต็มไปด้วยข้อมูล ข่าวสาร ที่มีการเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวางทำให้บุคคลสามารถเรียนรู้ได้หลาย ๆ ช่องทาง หลาย ๆ รูปแบบ และวิธีเรียน ซึ่งสิ่งดังกล่าวสามารถตอบสนองความต้องการและความสนใจได้

นวัตกรรมการศึกษา จากสื่อวัสดุอุปกรณ์ และเทคโนโลยีทางการศึกษา ย่อมแสดงให้เห็นว่า บางอย่างมีราคาแพง ทันสมัย หายาก อยู่ใกล้ตัวผู้เรียน บางอย่างราคาถูก หาง่าย อยู่ใกล้ตัวผู้เรียน สามารถจัดหาและทำเองได้ ซึ่งคุณค่าของสื่อวัสดุอุปกรณ์และเทคโนโลยีที่มากน้อยหรือมีประโยชน์หรือไม่ ไม่ได้อยู่ที่ราคา ความยากง่ายในการจัดหาหรือจัดทำ แต่ขึ้นอยู่กับว่า การใช้สื่อวัสดุอุปกรณ์ได้สอดคล้องเหมาะสมกับเนื้อหาวิชา เหมาะสมกับความพร้อม ความสนใจของผู้เรียน และสามารถส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้หรือไม่

เนื่องจากกระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เน้นการฝึกทักษะกระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์นำความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา การจัดกิจกรรมที่มุ่งให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่านและเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง ดังนั้น สื่อวัสดุอุปกรณ์และเทคโนโลยีจึงต้องสอดคล้องและตอบสนองต่อแนวทางการเรียนรู้ดังกล่าว (กระทรวงศึกษาธิการ, 2542 จ, หน้า 13) อีกอย่างหนึ่งการจัดการเรียนรู้เกิดขึ้นได้ตลอดเวลา ทุกสถานที่ ฉะนั้นแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ ก็เป็นของจริงที่ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้

การวางแผนเกี่ยวกับครูและบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

ครูเป็นบุคลากรที่ทำหน้าที่หลักด้านการเรียนการสอนและการส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนด้วยวิธีการต่าง ๆ ในสถานศึกษา ส่วนบุคคลที่เกี่ยวข้อง หมายถึง ผู้สนับสนุนการศึกษาซึ่งเป็นผู้ทำหน้าที่บริการหรือปฏิบัติงาน เกี่ยวกับการจัดกระบวนการเรียนการสอน การนิเทศ และการบริหารการศึกษาของโรงเรียน นอกจากนั้นยังมีบุคลากรที่เกี่ยวข้อง ผู้มีส่วนร่วมและให้การสนับสนุนการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เช่น นักเรียน ผู้ปกครอง ชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งบุคคลเหล่านี้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนภายในโรงเรียน ในฐานะคณะกรรมการโรงเรียน เมื่อผู้บริหารต้องการเห็นความสำเร็จของการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ต้องหาทางให้บุคคลเหล่านี้มีความรู้ความเข้าใจ ตระหนักเห็นความสำคัญและให้ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมวางแผน (อุทัย บุญประเสริฐ, 2540, หน้า 2-3) ให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ โดยผู้บริหารโรงเรียนจะต้องวางแผนเพื่อกำหนดแนวทางพัฒนาความรู้และประสบการณ์ด้านการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญให้กับครูและบุคลากรที่เกี่ยวข้องให้มีความสอดคล้องกับการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ หาทางปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการสอนของครู (วัฒนาพร ระงับทุกข์, 2541, หน้า 79) จะต้องมีการกำหนดความต้องการ ความจำเป็นด้านต่าง ๆ การเตรียมการให้เกิดความพร้อมในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน มีการวิเคราะห์สภาพปัจจุบัน ปัญหาของโรงเรียนทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ความรู้ความสามารถของครู รวมถึงวางแผนหาทางสนับสนุนในทุก ๆ ด้าน จัดทำแผนโครงการเพื่อสนับสนุนการจัดการเรียนการสอน สนับสนุนบทบาทของครู ปรับเปลี่ยนบทบาทของครูให้สอดคล้องกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

สำหรับบทบาทของผู้เรียนตามแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ วัฒนาพร ระงับทุกข์ (2541, หน้า 59) ได้เสนอไว้ว่านักเรียนมีบทบาทในการสร้างความรู้ด้วยตนเอง บทบาทในการสร้างปฏิสัมพันธ์ กับเพื่อนและสิ่งแวดล้อม บทบาทในการเรียนรู้กระบวนการต่าง ๆ บทบาทในการประยุกต์ความรู้ไปใช้ในการดำรงชีวิต และบทบาทในการร่วมประเมินตนเองและเพื่อน ซึ่งโดยสาระก็มีความสอดคล้องกับ อรรถชัย มูลคำ (2542, หน้า 53) ที่ได้เสนอว่า บทบาทของผู้เรียนตามแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ คือ วางแผนทำงานร่วมกับผู้อื่น ค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเองและเพื่อน สนใจแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากกลุ่ม ส่วนบทบาทของผู้เรียนตามตัวบ่งชี้การเรียนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ศูนย์พัฒนาคุณภาพวิชาการ (2541, หน้า 3-4 อ้างถึงใน นกนเตร ธรรมบวร, 2542, หน้า 10) ได้เสนอไว้ว่า นักเรียน

มีประสบการณ์สัมพันธ์กับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม นักเรียนฝึกปฏิบัติจนค้นพบความถนัดและวิธีการของตนเอง นักเรียนได้ทำกิจกรรมการเรียนรู้จากกลุ่ม ได้ฝึกคิดวิเคราะห์ ได้ฝึกค้นคว้า รวบรวมข้อมูลและสร้างสรรค์ ได้ทำกิจกรรมตามความสามารถ ความถนัด และได้ฝึกประเมินตนเองและปรับปรุงตนเอง

ส่วนบุคลากรที่เกี่ยวข้องในที่นี้ หมายถึง ผู้ปกครองและชุมชน ซึ่งผู้บริหารจะต้องวางแผนให้บุคลากรดังกล่าวเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เข้ามามีส่วนร่วมในการส่งเสริมสนับสนุนกิจกรรมในรูปแบบต่าง ๆ เช่น วางแผนระดมสรรพกำลังจากผู้ปกครอง และชุมชนในการระดมทุน สื่อวัสดุอุปกรณ์ แหล่งเรียนรู้ ซึ่งทั้งนี้ทั้งนั้นผู้บริหารโรงเรียนจะต้องวางแผนประชาสัมพันธ์ให้ผู้ปกครองรู้และเข้าใจ ศรัทธาต่อการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (เรณูมาศ มาอุ่น, 2542, หน้า 16-26)

สรุป การวางแผนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ผู้บริหารจะต้องมีบทบาทหน้าที่ร่วมกับครูและบุคลากรที่เกี่ยวข้อง กำหนดนโยบาย วัตถุประสงค์ วิเคราะห์ ตรวจสอบ กำหนดเทคนิค มาตรการ รายละเอียด และจัดทำแผนงาน โครงการกำหนดวิธีดำเนินงาน ทั้งในด้านหลักสูตรและการเรียนการสอน ด้านบรรยากาศและสภาพแวดล้อม ด้านสื่อวัสดุอุปกรณ์ และแหล่งเรียนรู้ และด้านครูและบุคลากรที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญประสบความสำเร็จ

2. ด้านการพัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

การพัฒนา เป็นคำกลาง ๆ พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2525 (2539, หน้า 372) ได้ให้ความหมายของการพัฒนาว่า หมายถึง การทำความเจริญ การเปลี่ยนแปลงไปในทางเจริญขึ้น การคลี่คลายไปในทางที่ดีขึ้น เมื่อนำคำว่า พัฒนา ไปผนวกกับคำว่า หลักสูตรและการเรียนการสอน ก็หมายถึง การทำให้หลักสูตรและการเรียนการสอนดีขึ้นเจริญขึ้น ส่วนเซเลอร์และอเล็กซานเดอร์ (Saylor & Alexander, 1974, p. 7) กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตร หมายถึง การทำหลักสูตรที่มีอยู่แล้วให้ดีขึ้น หรือการทำหลักสูตรขึ้นมาใหม่ รวมถึงการผลิตเอกสารต่าง ๆ สำหรับผู้เรียนด้วย ซึ่งถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาการเรียนการสอน ถ้านำการพัฒนาไปใช้กับครูและบุคลากร หมายถึง กรรมวิธีในการเพิ่มสมรรถภาพในการทำงานของครูและบุคลากรให้มีความรู้ความสามารถ ทักษะ ความชำนาญ (กุลธนะ ธนาพงศธร, 2542, หน้า 167) ส่วนการพัฒนาด้านสื่ออุปกรณ์ และแหล่งเรียนรู้ ตลอดจนบรรยากาศและสภาพแวดล้อมก็มีลักษณะเช่นเดียวกัน คือ การปรับปรุงเปลี่ยนแปลงเพื่อให้สิ่งดังกล่าวดีขึ้นเจริญขึ้น ดังนั้นเพื่อให้การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญประสบความสำเร็จผู้บริหารโรงเรียนต้องเอาใจใส่กระตือรือร้นและส่งเสริมสนับสนุนสิ่งสำคัญ 4 ด้าน คือ

1. การพัฒนาหลักสูตรและการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

เนื่องจากหลักสูตรการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มีลักษณะที่หลากหลาย สามารถตอบสนองความสนใจ ความถนัดของผู้เรียนได้ สาระของหลักสูตรทั้งด้านวิชาการและวิชาชีพ ต้องมุ่งพัฒนาคนให้สมดุล ทั้งด้านความรู้ ความคิด ความสามารถ ความดีงาม และความรู้สึกชอบต่อสังคม ดังนั้นผู้บริหารโรงเรียนจึงต้องศึกษาทำความเข้าใจเกี่ยวกับลักษณะของหลักสูตรอย่างแจ่มแจ้ง นับแต่ความหมายของหลักสูตร ความสำคัญของหลักสูตรความสัมพันธ์ระหว่างหลักสูตรกับการสอน องค์ประกอบของหลักสูตร ตลอดจนสิ่งที่กำหนดหลักสูตร แพรตต์ (Pratt, 1980 อ้างถึงใน สุดา ทัพสุวรรณ, 2542) การปรับปรุงหลักสูตร หมายถึง การจัดทำหลักสูตรที่มีอยู่แล้วให้เหมาะสมยิ่งขึ้น เซเลอร์และ อเล็กซานเดอร์ (Saylor & Alexander, 1974, p. 7) การประยุกต์การใช้หลักสูตร หมายถึง การแปลงแผนหลักสูตรหรือเอกสารหลักสูตร ไปสู่การปฏิบัติ โอลิวเวอร์ (Oliver, 1977, p. 26) ส่วนวิชัช วงษ์ใหญ่ (2539, หน้า 77) ได้เสนอกระบวนการพัฒนาหลักสูตร ไว้ดังนี้

1. คณะกรรมการพัฒนาหลักสูตร กำหนดจุดมุ่งหมาย หลักการและ โครงสร้างและ ออกแบบหลักสูตร โดยอาศัยข้อมูลจากสภาพปัญหาและความต้องการของสังคม
2. ยกร่างเนื้อหาสาระและกลุ่มประสบการณ์แต่ละหน่วยการเรียนรู้แต่ละรายวิชาโดยปรึกษาหารือกับผู้เชี่ยวชาญ

3. นำหลักสูตรที่พัฒนาได้แล้วทดลองใช้
4. อบรมครู ผู้บริหารและบุคลากรให้เข้าใจหลักสูตรใหม่
5. นำหลักสูตรไปใช้ในโรงเรียน

การเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญนั้นผู้บริหารต้องใส่ใจอย่างยิ่ง ต้องศึกษาทำความเข้าใจในลักษณะการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนศึกษาบทบาทของผู้เกี่ยวข้องทั้งครูและนักเรียน ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างครูและนักเรียนลักษณะของเนื้อหาวิชากระบวนการจัดการเรียนการสอน (วัฒนาพร ระงับทุกข์, 2541, หน้า 9-10) จากนั้นก็พัฒนาการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญโดยส่งเสริมให้ครูจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่มุ่งให้ผู้เรียนได้ค้นพบองค์ความรู้ด้วยตนเองไปประกอบกิจกรรมด้วยการปฏิบัติจริงได้มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันและสิ่งแวดล้อมได้เรียนรู้กระบวนการต่าง ๆ และได้ประยุกต์ความรู้ไปใช้ในการดำรงชีวิต (ทิสนา เขมมณี, 2542, หน้า 14-15) นอกจากนั้นผู้บริหารต้องสนับสนุนด้านสื่อวัสดุอุปกรณ์และแหล่งเรียนรู้เพียงพอ จัดบรรยากาศในโรงเรียนให้เอื้อต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และหาทางส่งเสริมและสนับสนุนครูให้ได้พัฒนาการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญในทุกรูปแบบ ส่งเสริมให้ครูจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับความแตกต่าง

ระหว่างบุคคลให้ผู้เรียนได้พัฒนาตามความสามารถทั้งด้านความรู้จิตใจอารมณ์ และทักษะต่างลดการถ่ายทอดเนื้อหาส่งเสริมให้ผู้เรียนกับผู้สอนมีบทบาทร่วมกันใช้กระบวนการทางวิทยาศาสตร์ แสวงหาความรู้ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนจากสถานการณ์จริงที่เป็นประโยชน์และสัมพันธ์กับชีวิตจริง เรียนรู้ความจริงในตัวเองและความจริงในสิ่งแวดล้อมส่งเสริมให้ครูแสดงบทบาทในฐานะผู้กระตุ้นเตรียมการอำนวยความสะดวกจัดสิ่งเร้าให้คำปรึกษาและวางแผนกิจกรรม

2. การพัฒนาบรรยากาศและสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

บรรยากาศในโรงเรียน มีความสำคัญอย่างยิ่งที่จะส่งเสริมให้การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญประสบความสำเร็จหรือเอื้อต่อการจัดการเรียนการสอน ฮอยและมิสเกล (Hoy & Miskel, 1982, pp. 185-186) กล่าวว่าบรรยากาศในโรงเรียน หมายถึง คุณลักษณะเฉพาะที่เกิดขึ้นภายในโรงเรียนที่เป็นผลมาจากความสัมพันธ์ระหว่างผู้บริหารโรงเรียนและบุคลากรอื่น ๆ ในโรงเรียนมีผลทำให้ในโรงเรียนเกิดความแตกต่างกัน นั่นคือบรรยากาศในโรงเรียนย่อมมีผลต่อพฤติกรรมของบุคคลในโรงเรียน เช่นเดียวกับที่ คิลเลียน (Killian, 1968, pp. 202-203) กล่าวว่าบรรยากาศของโรงเรียนมีอิทธิพลต่อการเกิดแรงจูงใจ ความพึงพอใจ ตลอดจนความสำเร็จของการปฏิบัติงาน

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญจะประสบความสำเร็จ จำต้องพัฒนาในทุก ๆ ด้านไปพร้อม ๆ กัน บรรยากาศและสภาพแวดล้อมเป็นเรื่องหนึ่งที่ผู้บริหารโรงเรียนต้องใส่ใจและให้ความสำคัญ เนื่องจากบรรยากาศและสภาพแวดล้อมของการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มีลักษณะ ดังต่อไปนี้ คือ (ไสว พิกขาว, 2542, หน้า 243)

1. บรรยากาศจะเป็นแบบประชาธิปไตย คือ ทุกคนมีความเคารพสิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น
2. บรรยากาศจะเป็นแบบร่วมมือมากกว่าการแข่งขัน
3. บรรยากาศจะเป็นแบบผ่อนคลายมากกว่าเคร่งเครียด
4. บรรยากาศจะเป็นแบบยกย่องชมเชยมากกว่าตำหนิลงโทษ

วัฒนาพร ระงับทุกข์ (2541, หน้า 59-61) ได้เสนอเพิ่มเติมว่าบรรยากาศจะมุ่งให้นักเรียนได้แสดงออก ได้คิด ได้ทำ ได้แก้ปัญหาด้วยตนเองมากกว่าเป็นผู้รับการถ่ายทอด สภาพแวดล้อมต้องส่งเสริมการศึกษาค้นคว้าด้วยความอยากรู้อยากเห็นของผู้เรียน สภาพแวดล้อมต้องส่งเสริมการคิด การแสดงออก สภาพแวดล้อมต้องเป็นระเบียบ สวยงาม ร่มรื่น

ดังนั้น ผู้บริหาร โรงเรียนจะต้องปรับปรุงและพัฒนาบรรยากาศและสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยเริ่มจากการส่งเสริมบรรยากาศในการทำงานของครูและบุคลากรที่ต้องเป็นไปอย่างให้เกียรติ เชื่อมั่นต่อกัน ให้อิสระทางความคิด ยอมรับฟังความคิดเห็นของกันและกันร่วมมือทำงานเป็นทีม เป็นคณะ ทั้งนี้เพื่อเป็นแบบอย่างแก่ผู้เรียน และให้ครูและบุคลากรได้ ปฏิบัติงานเคยชินเป็นนิสัย (ภาวิณี ศรีสุขวัฒนานนท์ และเรณู มาอุ่น, 2542, หน้า 6) บรรยากาศของการเรียนการสอนต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้า กระตุ้นให้ผู้เรียนอยากค้นคว้าแสวงหาความรู้ เช่น จัดอุทยานการศึกษาจัดมุมประชาธิปไตย จัดสวนวรรณคดี จัดป้ายนิเทศตามบริเวณต่าง ๆ ส่วนหนังสือ มุมวิทยาศาสตร์ และส่งเสริมการแสดงผลงานของผู้เรียนในโอกาสต่าง ๆ เช่น เป็นพิธีกรหน้าเสาธง เป็นต้น นอกจากนั้นผู้บริหารโรงเรียนจะต้องจัดบรรยากาศส่งเสริมการคิดวิเคราะห์วิจารณ์ ส่งเสริมการคิดสร้างสรรค์ ส่งเสริมบรรยากาศการช่วยเหลือร่วมมือของผู้เรียนมากกว่าการแข่งขัน ส่งเสริมการแสดงผลงานในทางที่ถูกที่ควรให้นักเรียนเกิดความภาคภูมิใจ เชื่อมั่นในตนเอง กล้าคิด กล้าตัดสินใจ ในการแก้ปัญหา ผู้บริหารนอกจากส่งเสริมบรรยากาศภายในโรงเรียนแล้ว ควรให้สนับสนุนการเรียนการสอนอื่น เช่น ร่วมมือประสานงานกับสถานประกอบการ แหล่งเรียนรู้ในชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่น ปราชญ์ชาวบ้านให้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอน สร้างความสัมพันธ์อันดีกับผู้ปกครอง ชุมชน แลกเปลี่ยนประสบการณ์การพัฒนาระหว่างชุมชน และป้องกันสิ่งที่จะทำลาย บรรยากาศต่าง ๆ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2542 จ, หน้า 15-16)

3. การพัฒนาสื่อ วัสดุอุปกรณ์ และแหล่งเรียนรู้ที่เอื้อต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

สื่อการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ต้องมีลักษณะที่หลากหลายสามารถตอบสนองความสนใจ ความแตกต่างระหว่างบุคคลและต้องให้สอดคล้องกับกระบวนการจัดการเรียนการสอน ผู้บริหารโรงเรียนจะต้องพัฒนาบุคลากรทั้งด้านผู้ผลิตและผู้ใช้เพื่อให้มีความรู้ความสามารถและทักษะในการผลิต รวมทั้งใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม มีคุณภาพและประสิทธิภาพ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2542 จ, หน้า 33) นอกจากนั้นผู้บริหารโรงเรียนจะต้องสำรวจ จัดทำ จัดหา ปรับปรุง ให้สื่อวัสดุอุปกรณ์ที่มีอยู่แล้วให้ดีขึ้น ส่งเสริมให้ครูและนักเรียนร่วมกันสร้างสื่อวัสดุอุปกรณ์ สนับสนุนและส่งเสริมให้ครูทำการวิจัย เพื่อพัฒนาสื่อ ตรวจสอบความเหมาะสมของสื่อ จัดหาทุนและงบประมาณในการจัดซื้อจัดหาสื่ออย่างเพียงพอ ขอความร่วมมือกับผู้ปกครอง ชุมชน องค์กรเอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น แหล่งเรียนรู้ในชุมชน สถานประกอบการ เพื่อรองรับและสนับสนุนการเรียนรู้ของนักเรียน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2542 ค, หน้า 19)

4. การพัฒนาครูและบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

วัฒนาพร ระงับทุกข์ (2541, หน้า 80) ได้เสนอว่า การพัฒนาครูและบุคลากรที่เกี่ยวข้องจะต้องเริ่มจากการปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เนื่องจากแนวคิดนี้เป็นสิ่งที่หลายคนเห็นว่ายากที่จะนำไปสู่การปฏิบัติจริงได้ บางคนมองว่าเป็นสิ่งยุ่งยาก ต้องใช้สื่อและเวลามากในการประกอบกิจกรรม จนก่อให้เกิดการปฏิเสธ ไม่ยอมรับ ไม่ยอมเรียนรู้ การสร้างความตระหนักถึงความจำเป็นที่จะต้องปรับเปลี่ยนให้ครูและบุคลากรที่เกี่ยวข้องได้เห็นความสำคัญของแนวคิดนี้ เกิดการยอมรับและเต็มใจที่จะปฏิบัติให้บังเกิดผลอย่างจริงจัง เทคนิควิธีการปรับกระบวนทัศน์อาจใช้การระดมกำลังสมอง การประชุมชี้แจงการศึกษาดูงาน การประชุมเชิงปฏิบัติการ จากนั้นก็จะเป็นการพัฒนาให้ครูและบุคลากรที่เกี่ยวข้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทของตนเอง การให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเทคนิคและวิธีการจัดการเรียนการสอนรวมทั้งการฝึกฝนให้เกิดทักษะความชำนาญจนสามารถออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอน การผลิตสื่อ นวัตกรรมการเรียนการสอนความรู้ความเข้าใจในการสร้างบรรยากาศและสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการเรียนการสอน การวัดประเมินผล การจัดให้มีความรู้ความเข้าใจในหัวข้อต่าง ๆ ควรกระทำอย่างจริงจัง ใช้วิธีการที่หลากหลายให้ครูปฏิบัติจริงเพื่อให้เกิดความชำนาญ ความมั่นใจ ฝึกให้ครูและบุคลากรได้ร่วมกันทำงานเป็นหมู่คณะร่วมกันคิดและออกแบบวิธีสอน แลกเปลี่ยนความคิดและประสบการณ์ของกันและกัน เกิดการวิพากษ์วิจารณ์ผลงาน ฝึกให้รู้จักยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น สามารถนำเทคนิควิธีการไปประยุกต์ใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ

แนวทางการสร้างความรู้ความเข้าใจอาจทำได้หลายวิธี ดังเช่น การให้เข้ารับการอบรมตามที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจัดหรือโรงเรียนจัดการหาเอกสารให้ครูได้ศึกษาค้นคว้า การให้ครูเป็นสมาชิกของชมรม สมาคม หรือหน่วยงานที่มีหน้าที่ส่งเสริมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การให้ครูและบุคลากรได้เดินทางไปศึกษาดูงานการเรียนการสอนจากโรงเรียนที่ประสบความสำเร็จ การส่งไปศึกษาในสถาบันหน่วยงานที่สอนวิชาชีพ สถานประกอบการ สถานประกอบอาชีพอิสระหรือจากวิทยากรที่มีความชำนาญ นอกจากนั้น ผู้บริหารโรงเรียนต้องกระตุ้นครูและบุคลากรให้พัฒนาตนเองอยู่เสมอ เพื่อเป็นการพัฒนาการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญและเพื่อความเจริญก้าวหน้าของตนเองในการเข้าสู่การเป็นครูชำนาญการ ครูชำนาญการพิเศษ ครูเชี่ยวชาญ ครูเชี่ยวชาญพิเศษ (โกวิท ประวาลพุกษ์, 2542 อ้างถึงใน สุดา ทัพสุวรรณ, 2542, หน้า 9-10) นอกจากการพัฒนาครูแล้ว ผู้บริหารโรงเรียนต้องหาทางในการพัฒนาบุคลากรที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ เช่น ผู้ปกครอง ผู้นำชุมชน ผู้แทนองค์กรส่วนท้องถิ่นเข้ามาเป็นคณะกรรมการสถานศึกษา เพื่อให้

มีความรู้ความเข้าใจและเห็นความสำคัญกับแนวทางการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญและพร้อมที่จะให้การสนับสนุนส่งเสริมต่อไป (กระทรวงศึกษาธิการ, 2542 ค, หน้า 29)

สรุปได้ว่า การพัฒนาการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ผู้บริหารโรงเรียนจะต้องมีการส่งเสริมให้มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนให้ดีขึ้น การปรับปรุงบรรยากาศและสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการเรียนการสอน การปรับปรุงจัดหาผลิตสื่อวัสดุอุปกรณ์และแหล่งการเรียนรู้ให้เพียงพอการปรับเปลี่ยนทัศนคติการสร้างความรู้ความเข้าใจแก่ครูและบุคลากรที่เกี่ยวข้องโดยวิธีการต่าง ๆ เช่น อบรมประชุมชี้แจงสัมมนาศึกษาดูงานเป็นต้นเพื่อให้การเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญมีประสิทธิภาพ

ด้านการกำกับติดตามผลการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

การกำกับ ติดตามผลการจัดกิจกรรม เป็นหน้าที่ของผู้บริหารโรงเรียนโดยเฉพาะ กิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ รัชชชัย พิกุลแก้ว (2541, หน้า 258) ได้รวบรวมแนวทางการติดตามผลของผู้บริหารโรงเรียนไว้หลายวิธี คือ การสัมภาษณ์ การสังเกต การพูดคุย สนทนา การใช้แบบสอบถาม การตรวจงาน การกำหนดมาตรฐานของงาน ส่วน วัฒนาพร ระจันทน์ (2541, หน้า 83) ได้เสนอว่า ผู้บริหารโรงเรียนควรตั้งคณะกรรมการเพื่อคอยให้คำปรึกษา อำนวยความสะดวกให้การช่วยเหลือ ให้กำลังใจแก่ครู เพื่อให้การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญประสบความสำเร็จ การกำกับ ติดตามผลเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ควรทำใน 4 เรื่อง ดังนี้

1. การกำกับ ติดตามผล ด้านหลักสูตรและการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

ผู้บริหารโรงเรียนจะใช้กระบวนการกำกับติดตามผลการบริหารงานวิชาการแทบทุกขั้นตอน ดังที่ วิชัย วงษ์ใหญ่ (2539, หน้า 196) ได้ให้ทรรศนะเกี่ยวกับการกำกับติดตามผลของผู้บริหารโรงเรียนว่า ผู้บริหารโรงเรียนจะต้องเตรียมวางแผนเกี่ยวกับการใช้หลักสูตรใหม่ การเตรียมอบรมครู และการจัดครูเข้าสอน การบริหารวัสดุอุปกรณ์ หลักสูตร การประชาสัมพันธ์ การใช้หลักสูตรให้ผู้ปกครองทราบ การเลือกสรรและจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร

ผู้บริหารโรงเรียนต้องให้ความช่วยเหลือแนะนำเสนอแนะคอยเอาใจใส่ให้กำลังใจเพื่อให้ครูสามารถจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่มุ่งให้นักเรียนได้เรียนรู้และค้นพบองค์ความรู้ด้วยตนเอง ได้ปฏิสัมพันธ์กับบุคคลและสิ่งแวดล้อมได้เคลื่อนไหวประกอบกิจกรรมได้เรียนรู้กระบวนการต่าง ๆ ที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต และรู้จักการประยุกต์ความรู้ไปใช้ในชีวิตจริงเมื่อผู้บริหารโรงเรียนสามารถทำให้ครูและบุคลากรรู้และเข้าใจ มีกำลังใจ มีความสะดวกในการจัดทำหลักสูตรและการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญแล้วก็ต้องคอยตรวจสอบสังเกต ดูแลเอาใจใส่

ว่าครูและบุคลากรได้ปฏิบัติตามที่ได้เสนอแนะไปหรือไม่ได้ผลเพียงไรคอยให้กำลังใจช่วยเหลืออย่างจริงจัง

2. การกำกับ ติดตามผล ด้านบรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

ผู้บริหารโรงเรียนจะต้องทำให้ครูได้รู้และเข้าใจว่าบรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ต้องเป็นแบบประชาธิปไตย ทุกคนเคารพในสิทธิเสรีภาพของกันและกัน บรรยากาศจะเป็นแบบร่วมมือ แลกเปลี่ยนความคิดและประสบการณ์มากกว่าการแข่งขัน มีความสนุก ผ่อนคลายไม่เคร่งเครียด มีการเสริมแรงมากกว่าการตำหนิการลงโทษ (ไสว พิกขาว, 2542, หน้า 243) บรรยากาศจะมุ่งให้เด็กได้คิด ได้ทำ ได้แก้ปัญหาด้วยตนเองมากกว่าการรับการถ่ายทอดจากครู สภาพแวดล้อมต้องส่งเสริมการศึกษาค้นคว้า ความอยากรู้อยากเห็นของผู้เรียน ส่งเสริมการคิด การแสดงออก ความเป็นระเบียบ สวยงามและร่มรื่น เมื่อผู้บริหารโรงเรียนได้ช่วยเหลือแนะนำให้กับครู ตามแนวทางดังกล่าวข้างต้นแล้วต้องคอยกำกับติดตาม เอาใจใส่ ให้กำลังใจกระตุ้นครูให้ปฏิบัติอย่างต่อเนื่องให้เป็นนิสัยด้วย

3. การกำกับ ติดตามผล เกี่ยวกับสื่อ วัสดุอุปกรณ์ และแหล่งเรียนรู้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

ผู้บริหารโรงเรียนต้องคอยช่วยเหลือให้คำแนะนำให้การสนับสนุนให้กำลังใจในการใช้สื่อวัสดุอุปกรณ์และแหล่งเรียนรู้ให้คำแนะนำในการจัดทำสื่อวัสดุอุปกรณ์ลักษณะของสื่อ วัสดุอุปกรณ์และแหล่งเรียนรู้สอดคล้องกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ จะต้องมีความหลากหลายสอดคล้องกับชีวิตจริง ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ส่งเสริมการทำจริงปฏิบัติจริง ตอบสนองความแตกต่างระหว่างบุคคล ดังเช่น การ์ดเนอร์ (Gardner, 1983, p. 126) ได้กล่าวไว้ว่าเด็กที่มีความถนัดด้านภาษา ครูควรใช้สื่อ วัสดุอุปกรณ์ที่เป็นหนังสือ เทป อุปกรณ์การเรียน การพูดคุย การอภิปราย การได้วาที ฯลฯ เด็กที่มีความถนัดด้านตรรกศาสตร์จะเป็นคนที่มีเหตุผล ชอบทดลอง ชอบถามคำถาม ชอบคิด วัสดุอุปกรณ์จะเป็นเครื่องมือสำรวจ เช่น กล้อง อุปกรณ์เครื่องมือทางวิทยาศาสตร์ การทัศนศึกษาตามสถานที่ต่าง ๆ เด็กที่มีความถนัดด้านมิติสัมพันธ์ ก็คิดเกี่ยวกับรูปภาพและจินตนาการรักการวาดภาพ การออกแบบ เป็นต้น เป็นสิ่งที่ต้องใช้เป็นวัสดุอุปกรณ์ควรเป็นภาพตัดต่อ จิ๊กซอร์ หนังสือนิทานที่มีภาพประกอบ อุปกรณ์ศิลปะ เกมการไปทัศนศึกษาที่พิพิภพศิลป์ศิลปะ เป็นต้น เด็กที่มีความถนัดในการใช้ร่างกายหรือส่วนต่าง ๆ ก็จะรักการเคลื่อนไหวร่างกาย การเต้นรำ การเล่นเกม การสัมผัสต่าง ๆ และต้องการแสดงบทบาทสมมุติ การเรียนรู้โดยการสัมผัสและเกมที่ต้องใช้ร่างกาย เป็นต้น เด็กที่มีความถนัดด้านดนตรีก็จะคิดเกี่ยวกับจังหวะและท่วงทำนอง รักการร้องเพลง การเคาะจังหวะการรับฟัง เป็นต้น

4. การกำกับ ติดตามผล เกี่ยวกับครูและบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

ผู้บริหารโรงเรียนจะต้องร่วมมือกับครูและบุคลากรที่เกี่ยวข้องให้คำแนะนำ ให้การส่งเสริมสนับสนุนให้ความช่วยเหลือให้กำลังใจเอาใจใส่ดูแลคอยติดตามการปฏิบัติงานของครูและบุคลากรที่เกี่ยวข้องให้มีความรู้ความเข้าใจสามารถปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของตนและของบุคลากรที่เกี่ยวข้องได้สามารถร่วมกันจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งบทบาทของครูและบุคลากรที่เกี่ยวข้องที่ผู้บริหารโรงเรียนจะต้องเอาใจใส่กำกับติดตามผล นภเนตร ธรรมบวร (2542, หน้า 5) ได้กล่าวไว้ว่า บทบาทของครูตามแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญจะเป็น ผู้อำนวยการ เป็นวิทยากรนักเรียน ส่วน วัฒนาพร กระจับทุกซ์ (2541, หน้า 61) ได้เสนอบทบาทของครูในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญว่า มีหน้าที่จัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อม จัดกิจกรรมและสถานการณ์ให้ กระตุ้น และส่งเสริมการคิด ส่งเสริมให้นักเรียนได้ค้นพบวิธีการเรียนรู้ของตนเอง ส่งเสริมให้นักเรียนมีปฏิสัมพันธ์แลกเปลี่ยนเรียนรู้จากเพื่อนและกลุ่ม ส่งเสริมการใช้สื่อ ผูกคิด ผูกแก้ปัญหา และค้นพบความรู้ ประเมินพัฒนาการของผู้เรียน ปฏิบัติเป็นแบบอย่างโดยยึดหลักคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่ดีงาม ส่วน ทิสนา แฉมมณี (2542, หน้า 24-25) ได้เสนอว่า บทบาทของครูจะแบ่งเป็น 3 ช่วง คือ ช่วยเตรียมการสอน ครูจะต้องศึกษาวิเคราะห์เรื่องที่จะสอนให้เข้าใจ ศึกษาแหล่งความรู้ที่หลากหลาย วางแผนการสอน จัดเตรียมสื่อวัสดุอุปกรณ์ เอกสาร หนังสือ ข้อมูลต่าง ๆ ติดต่อแหล่งเรียนรู้ เตรียมเครื่องมือการประเมินผล ห้องเรียน หรือสถานที่ประกอบกิจกรรม ในขณะสอน จะต้องสร้างบรรยากาศเรียนรู้ที่ดี กระตุ้นให้ผู้เรียนสนใจร่วมกิจกรรม ดูแลให้คำแนะนำแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นอำนวยความสะดวกแก่ผู้เรียนในการดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ สังเกตและบันทึกพฤติกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียนรวมทั้งเหตุการณ์ที่จะส่งผลต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนขณะ ทำกิจกรรมให้คำแนะนำบันทึก ปัญหาข้อขัดข้องให้การเสริมแรงให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับผลงาน และอาจให้ข้อมูลเนื้อหาความรู้เพิ่มเติมให้ข้อมูลป้อนกลับ

นอกจากนั้นผู้บริหารโรงเรียนจะต้องให้คำแนะนำสนับสนุนส่งเสริมให้ครูได้เข้าใจ บทบาทของนักเรียนตามแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญที่มีผู้ เสนอแนะไว้ ดังนี้ ทิสนา แฉมมณี (2542, หน้า 26-27) ได้เสนอว่า นักเรียนควรมีบทบาท ดังนี้ คือ บทบาทการมีส่วนร่วมแสวงหาข้อมูลข้อเท็จจริงความคิดเห็นหรือประสบการณ์ต่าง ๆ จัดระเบียบ ความรู้ที่ได้สร้างสรรค์ขึ้นประยุกต์ความรู้ไปใช้ ส่วน อรทัย มูลคำ (2542, หน้า 52-53) ได้เสนอว่า นักเรียนควรมีบทบาทในการฝึกวางแผนร่วมกับผู้อื่น ค้นหาหาความรู้ที่ตนและกลุ่มสนใจ เพื่อนำเสนอต่อเพื่อนร่วมทำกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากกลุ่ม กำหนดเป้าหมายการทำงานร่วมกัน

กำหนดงานและขั้นตอนการทำงาน แบ่งงานตามความสามารถของสมาชิก ปฏิบัติงาน ตามหน้าที่อย่างรับผิดชอบ มีส่วนร่วมในการประเมินผลงานของตนเอง รับฟังคำชี้แนะและวิจารณ์จากคนอื่น เพื่อปรับปรุงงานขึ้นชมในผลงานปรับปรุงแก้ไขพัฒนาผลงานของตนเองจนเป็นที่พอใจและสามารถสรุปความรู้ที่ค้นพบด้วยตนเอง ส่วน วัฒนาพร ระงับทุกข์ (2541, หน้า 59) ได้เสนอบทบาทของนักเรียนไว้ว่านักเรียนควรมีบทบาทสร้างความรู้ด้วยตนเอง ปฏิบัติกิจกรรมด้วยตนเอง ปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนและสิ่งแวดล้อม เรียนรู้กระบวนการต่าง ๆ และร่วมประเมินผลตนเองและเพื่อน ไสว พักขาว (2542, หน้า 243) ได้เสนอบทบาทของนักเรียนไว้ว่านักเรียนควรมีบทบาทในการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองในทุกเรื่องตามที่ครูกำหนดให้เกิดการเรียนรู้ดำเนินการเรียนด้วยตนเองด้วยความสนุกสนานมีชีวิตชีวามีส่วนร่วมทั้งร่างกายจิตใจและการคิดในทุกสถานการณ์ ทั้งในห้องเรียนและสถานการณ์จริง ตอบคำถามสำคัญ หรือคำถามหลัก มีความกระฉับกระเฉงว่องไว ทำงานด้วยความร่วมมือร่วมใจ มีความสามารถในการสื่อสาร มีความสามารถสร้างความรู้และสามารถแก้ปัญหา

โดยสรุปแล้วจะเห็นว่า บทบาทของนักเรียนในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ นักเรียนต้องได้สร้างความรู้ด้วยตนเองได้เคลื่อนไหวร่างกายประกอบกิจกรรมได้ ปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มเพื่อนและสิ่งแวดล้อมได้เรียนรู้กระบวนการต่าง ๆ ได้เชื่อมโยงความรู้ไปสู่การปฏิบัติ

ดังนั้น การกำกับ ติดตามผลเกี่ยวกับครูและบุคลากรที่เกี่ยวข้องในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ หมายถึง การที่ผู้บริหาร โรงเรียนให้คำแนะนำช่วยเหลือให้คำปรึกษาอำนวยความสะดวก คอยเอาใจใส่ สอดส่องดูแล ให้กำลังใจ เพื่อให้ครูและบุคลากรที่เกี่ยวข้องรู้และเข้าใจ ปฏิบัติ หน้าที่ตามบทบาทในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

สรุปได้ว่า การกำกับ ติดตามผลการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ผู้บริหาร โรงเรียนมีบทบาทหน้าที่ในการให้คำแนะนำ ช่วยเหลือให้คำปรึกษาอำนวยความสะดวก คอยเอาใจใส่ สอดส่องดูแล ให้กำลังใจแก่ครูและบุคลากรที่เกี่ยวข้องให้สามารถจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ด้านการประเมินผลการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

การประเมินผล เป็นบทบาทหน้าที่อย่างหนึ่งของผู้บริหาร โรงเรียนที่ต้องดำเนินการเพื่อทราบผลการดำเนินงานที่ผ่านมา การประเมินผลที่สอดคล้องกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ จะใช้การประเมินผลแนวใหม่ ซึ่งเชื่อว่าสามารถที่จะวัดและประเมินผลความสามารถของบุคลากร หรือผู้เรียนได้อย่างเหมาะสมและสอดคล้องกว่าวิธีเดิม ๆ

มีหลายแนวทางเช่น การประเมินผลจากสภาพจริง (Authentic Assessment) ซึ่งจะมุ่งเน้นการประเมินภาคปฏิบัติของผู้เรียน ตัวอย่างหนึ่งของการประเมินผลที่ชัดเจนและยอมรับกันแพร่หลาย คือ การประเมินผลจากแฟ้มสะสมผลงาน (วัฒนาพร ระวังทุกข์, 2541, หน้า 63)

การประเมินผลตามสภาพจริง หมายถึง การวัดและประเมินผลกระบวนการทำงานในด้านสมองหรือการคิดและจิตใจของผู้เรียนอย่างตรงไปตรงมาตามสิ่งที่ผู้เรียนกระทำโดยพยายามตอบคำถามว่าผู้เรียนทำอะไรและทำไมทำอย่างนั้นการได้ข้อมูลว่า “เขาทำอะไร” และ “ทำไม” จะทำให้ผู้ตัดสินใจได้ช่วยผู้เรียนและการสอนของผู้สอน (อรทัย มูลคำ, 2542, หน้า 156) ความคิดเกี่ยวกับการประเมินผลตามสภาพจริงค่อนข้างใหม่ ซึ่งเป็น การสังเกต การบันทึกและรวบรวมข้อมูลจากงานวิชาการที่นักเรียนทำ เพื่อเป็นพื้นฐานของการตัดสินใจในการศึกษาถึงผลการกระทบต่อเด็กเหล่านั้น การประเมินผลตามสภาพจริงไม่เน้นเฉพาะทักษะพื้นฐาน แต่จะเน้นการประเมินทักษะการคิด ที่ซับซ้อนในการทำงานของนักเรียน ความสามารถในการแก้ปัญหา และการแสดงออกที่เกิดจากการปฏิบัติในสภาพจริงในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ผู้เรียนเป็นผู้ค้นพบและผลิตความรู้นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติจริง รวมทั้งเน้นพัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียน เพื่อสนองจุดประสงค์ของหลักสูตรและความต้องการของสังคม (สุวิทย์ มูลคำ, 2542, หน้า 22) การประเมินผลตามสภาพจริงเป็นการประเมินผลพัฒนาการของผู้เรียน ความประพฤติกการสังเกตพฤติกรรมการเรียนการร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ การทดสอบเพื่อค้นหาศักยภาพจุดเด่น จุดด้อยของผู้เรียน การวัดผลการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญต้องวัดและประเมินให้ครอบคลุมทุกด้าน การประเมินผลจะต้องครอบคลุมสภาพที่แท้จริง สอดคล้องกับการแสดงออกของผู้เรียนทั้งกระบวนการและผลผลิต จะเน้นการมีส่วนร่วมอย่างมากระหว่างผู้เรียน ผู้สอนและผู้ปกครอง การประเมินผลถือเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรการเรียนการสอนและต้องใช้วิธีการที่หลากหลาย เช่น การสังเกตพฤติกรรม การใช้แฟ้มสะสมงาน การทดสอบ การจะเลือกใช้เทคนิคและวิธีการแบบใดขึ้นอยู่กับเนื้อหาและวิชาเป็นสำคัญ (นภเนตร ธรรมบวร, 2542, หน้า 58-59)

การประเมินผลตามสภาพจริง มีลักษณะสำคัญ ดังนี้ (อรทัย มูลคำ, 2542, หน้า 157)

1. การประเมินผลที่ทำไปพร้อม ๆ กับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและการเรียนรู้ของผู้เรียน ทำได้ตลอดเวลาทุกสถานการณ์ทั้งที่โรงเรียน บ้าน และชุมชน
2. เป็นการประเมินที่ยึดพฤติกรรมที่แสดงออกของผู้เรียนที่แสดงออกมาจริง
3. เป็นการพัฒนาผู้เรียนอย่างเด่นชัดและให้ความสำคัญในการพัฒนาจุดเด่นของผู้เรียน
4. เน้นการประเมินตนเองของผู้เรียน
5. ตั้งอยู่บนพื้นฐานของสถานการณ์ที่เป็นจริง รวมทั้งเชื่อมโยงการเรียนรู้ไปสู่ชีวิตจริง

6. ใช้ข้อมูลที่หลากหลาย มีการเก็บข้อมูลระหว่างปฏิบัติในทุก ๆ ด้าน ทั้งที่โรงเรียน บ้าน และชุมชน

7. เน้นคุณภาพของผลงานที่ผู้เรียนสร้างขึ้น ซึ่งเป็นผลจากการบูรณาการความรู้ ความสามารถหลาย ๆ ด้านของผู้เรียน

8. เน้นการจัดความสามารถของการคิดระดับสูง (ทักษะการคิดที่สลับซับซ้อน) เช่น การวิเคราะห์ การสังเคราะห์

9. ส่งเสริมปฏิสัมพันธ์เชิงบวก มีการชื่นชม ส่งเสริมและอำนวยความสะดวกในการ เรียนรู้และผู้เรียนอย่างมีความสุข

10. เน้นการมีส่วนร่วมระหว่างผู้สอน ผู้เรียน และผู้ปกครอง

การประเมินผลตามสภาพจริง สามารถประเมินได้หลายวิธี คือ การสังเกต การทดสอบ การสัมภาษณ์ การตรวจงาน ชิ้นทักจากผู้เกี่ยวข้อง การรายงานตนเองของผู้เรียน แฟ้มสะสมงาน (สุวิทย์ มูลคำ, 2542, หน้า 25)

จากแนวทางการประเมินผลดังกล่าวข้างต้น ผู้บริหารโรงเรียนในฐานะผู้มีหน้าที่หลักในการประเมินผลโครงการของโรงเรียน สนับสนุนให้ผู้ร่วมงานเพิ่มพูนความรู้และประสบการณ์และกำหนดเป้าหมายของโรงเรียน จะต้องใช้กระบวนการประเมินผลดังกล่าวข้างต้น ประเมินผลการดำเนินงานทุกอย่างที่เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญไม่ว่าจะเป็น การประเมินผลโครงการ ประเมินผลการพัฒนาครูและบุคลากร ประเมินผลการใช้หลักสูตร และการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ประเมินผลการใช้สื่อวัสดุอุปกรณ์และแหล่งเรียนรู้ รวมทั้งการจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนการสอนตลอดจนการประเมินผลการ ประชาสัมพันธ์สร้างความเข้าใจกับชุมชน นอกจากนั้นผู้บริหารโรงเรียนจะต้องประสานความร่วมมือกับครู นักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในการประเมินผลด้วยวิธีที่ สอดคล้องกับการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (สุวิทย์ มูลคำ, 2542, หน้า 25)

สำหรับการประเมินผลตามแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็น สำคัญ ศึกษาใน 4 ด้าน คือ

1. การประเมินผลหลักสูตรและการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ผู้บริหารโรงเรียนจะต้องกำหนดวัตถุประสงค์ของการประเมินให้ชัดเจน เช่น อาจ ประเมินเพื่อนำข้อมูลมาประกอบการวินิจฉัยสั่งการหรือสะท้อนกลับไปสู่การปรับปรุงการเรียน การสอน ส่วนการประเมินผลการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ผู้บริหารก็ สามารถประเมินจากสภาพจริงของการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ซึ่ง วัฒนพร ระเบียบทุกข์ (2541, หน้า 64- 65) ได้กล่าวว่า สามารถดำเนินการได้หลายวิธี คือ การสืบค้น (Inquiring) ผู้บริหาร

อาจใช้วิธีถามจากครูและนักเรียนโดยตรงเกี่ยวกับความรู้สึกที่มีต่อตนเอง ต่อการปฏิบัติงานของตนเอง ต่อกิจกรรมการเรียนการสอน ให้ครูรายงานผลการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้นักเรียนรายงานผลการเรียนรู้ การสังเกต (Observation) ผู้บริหารสังเกตการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนจากครู การประกอบกิจกรรมของนักเรียน รวมถึงการตอบคำถามและการทำงานที่ได้รับมอบหมาย การวิเคราะห์ (Analysis) ผู้บริหารวิเคราะห์การปฏิบัติงานของครูและการร่วมประกอบกิจกรรมของนักเรียน เพื่อค้นหาว่าส่วนใดที่ครูทำได้ มีส่วนใดควรปรับปรุง และการทดสอบ คือ การทดสอบความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และทดสอบการเรียนรู้ของผู้เรียนอย่างเป็นระบบ โดยเริ่มจากการวัดการเรียนการสอน การกำหนดเกณฑ์การให้คะแนน และการกำหนดวิธีการบันทึกคะแนนหรือความสามารถของผู้เรียน นอกจากนั้นก็เป็นการวัดโดยเพิ่มสะสมงาน ทั้งของครูและของนักเรียน เพราะเพิ่มสะสมผลงานของนักเรียนจะแสดงถึงความสามารถ จุดเด่นจุดด้อย ความสำเร็จ พัฒนาการในการเรียนรู้ของผู้เรียน (สุวิทย์ มูลคำ, 2542, หน้า 29)

สุมณฑา พรหมบุญ (2542, หน้า 38) ได้เสนอวิธีการประเมินผลโดยกระบวนการ 5 ประการ ดังนี้

1. การประเมินผลโดยทดสอบความรู้พื้นฐานหรือผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
2. การประเมินผลจากเพิ่มสะสมผลงานของผู้เรียน
3. การประเมินผลจากการติดตามกระบวนการทำงานของผู้เรียน
4. การประเมินผลจากพัฒนาทักษะนิสัยของผู้เรียน
5. การประเมินจากข้อสอบมาตรฐาน

ดังนั้น การประเมินผลหลักสูตรและการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ หมายถึง การที่ผู้บริหารรวบรวม จัดเตรียมข้อมูลสารสนเทศที่เป็นประโยชน์ด้วยวิธีการต่าง ๆ แล้วสรุปนำมาพิจารณาตัดสินใจว่าหลักสูตรและการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญดีหรือไม่ ประสบความสำเร็จหรือไม่

2. การประเมินผลบรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

ในเบื้องต้นผู้บริหาร โรงเรียนต้องทำความเข้าใจก่อนว่าบรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญเป็นอย่างไร จากนั้นก็แสวงหาและรวบรวมข้อมูล (ไพโรจน์ กลิ่นกุหลาบ, 2542, หน้า 151) แล้วเปรียบเทียบข้อมูลสารสนเทศด้านบรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่ดำเนินอยู่กับมาตรฐาน คือ บรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ส่วนวิธีเก็บรวบรวมข้อมูลก็สามารถ

ดำเนินการได้โดยวิธีการที่หลากหลาย เช่น สุวิทย์ มูลคำ (2542, หน้า 25) กล่าวว่า การประเมินผลตามสภาพจริงสามารถประเมินได้หลากหลายวิธี เช่น การสังเกต การสัมภาษณ์ การตรวจงาน การทดสอบ จากรายงานตนเอง ของครูและนักเรียน จากแฟ้มสะสมงาน แบบบันทึกย่อย แบบบันทึกแสดงความรู้สึก แบบบันทึกของครู นักเรียน เพื่อน ผู้ปกครอง เมื่อผู้บริหารโรงเรียนดำเนินการดังกล่าวนี้ก็จะสามารถตัดสินใจว่าบรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่ดำเนินการอยู่ในโรงเรียนสอดคล้องกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญหรือไม่ สามารถที่จะปรับปรุงเปลี่ยนแปลงและพัฒนาบรรยากาศให้ดีขึ้นได้

3. การประเมินผลด้านสื่อวัสดุอุปกรณ์และแหล่งเรียนรู้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

ผู้บริหารโรงเรียนจะต้องกำหนดวัตถุประสงค์ของการประเมินให้ชัดเจน แล้ววางแผนล่วงหน้าอย่างเป็นระบบ เปรียบเทียบผลการผลิตสื่อ วัสดุอุปกรณ์ คุณภาพมาตรฐานของสื่อวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้เป็นเครื่องมือในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (อิสระเสียงเพราะดี และรัชชัย พิกุลแก้ว, 2541, หน้า 303) จากนั้นก็ตัดสินใจว่าสื่อดังกล่าวมีคุณภาพดีได้มาตรฐาน มีความสอดคล้องกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนหรือไม่ ซึ่งลักษณะของสื่อที่ดีจะต้องช่วยให้นักเรียนสามารถสร้างความรู้ด้วยตนเอง ส่งเสริมการคิด การวิเคราะห์ รวมถึงแหล่งความรู้ เช่น ศูนย์การเรียนรู้ด้วยตนเอง ศูนย์วิทยบริการ ศูนย์สื่อ ห้องสมุด ห้องโสตทัศนศึกษา ห้องสมุดวิชา ห้องปฏิบัติการด้านภาษา ห้องพิพิธภัณฑ์ในโรงเรียน หรือแม้แต่แหล่งเรียนรู้ในชุมชนที่เป็นสถานที่จริง ผู้บริหารโรงเรียนก็ใช้วิธีการประเมินตามสภาพจริงจากครูและนักเรียนด้วยวิธีการที่หลากหลาย เช่น การสอบถาม การสัมภาษณ์ การทดสอบ การบันทึกจากผู้เกี่ยวข้อง การสังเกต พฤติกรรม รายงาน และแฟ้มสะสมงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งแฟ้มสะสมงานถือเป็นแหล่งข้อมูลหรือหลักฐานที่แสดงรายการความสามารถ ความสำเร็จ ความก้าวหน้า ความภาคภูมิใจที่ทั้งครูและนักเรียนนำมารวบรวมไว้อย่างเป็นระบบ และแฟ้มสะสมงานก็มีหลายประเภท เช่น แฟ้มสะสมงานส่วนบุคคล แฟ้มสะสมงานเชิงวิชาชีพ แฟ้มผลงานทางวิชาการและแฟ้มผลงานสำหรับ โครงการ (สุวิทย์ มูลคำ, 2542, หน้า 25)

4. การประเมินครูและบุคลากรที่เกี่ยวข้องในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

ผู้บริหารโรงเรียนจะต้องกำหนดวัตถุประสงค์ของการประเมินให้ชัดเจน แล้วแสวงหารวบรวมและจัดเตรียมข้อมูลเกี่ยวกับการแสดงบทบาทของครูและบุคลากรที่เกี่ยวข้องที่ปฏิบัติอยู่เดิมได้มีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมให้สอดคล้องกับแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญมากน้อยเพียงใด บทบาทของครูในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียน

เป็นสำคัญ จะต้องศึกษาวิเคราะห์เรื่องที่สอนให้เข้าใจ ศึกษาแหล่งความรู้ที่หลากหลาย วางแผนการสอนเตรียมกิจกรรม เตรียมสื่อวัสดุอุปกรณ์และแหล่งเรียนรู้ คอยกำกับดูแลอำนวยความสะดวกช่วยเหลือ สังเกต บันทึกพฤติกรรมกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียนให้คำแนะนำให้การเสริมแรง และประเมินผลการเรียนรู้ร่วมกับผู้เรียน วัฒนาพร ระงับทุกข์ (2541, หน้า 61) ได้เสนอบทบาทครูตามแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญว่า ครูมีหน้าที่จัดสิ่งแวดล้อมและบรรยากาศให้ผู้เรียนสร้างความรู้ด้วยตนเอง จัดกิจกรรมที่ส่งเสริมความคิด การค้นหาความรู้และการแสดงออกของผู้เรียน จัดสิ่งแวดล้อมและบรรยากาศที่มีชีวิตชีวา มีความสุข ให้แหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย ประเมินพัฒนาการทุกด้านของผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง ส่วน อรุณีย์ มูลคำ (2542, หน้า 52) ได้เสนอบทบาทของครูตามแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญไว้ว่า ครูต้องวางแผนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนร่วมกับผู้เกี่ยวข้อง เช่น ครูรายวิชา ครูวิชาการศึกษานิเทศก์ ผู้บริหาร และนักเรียน กำหนดกิจกรรมและวางแผน การสอนไว้ล่วงหน้า ลดบทบาทจากผู้สอนเป็นผู้กำกับสนับสนุน กระตุ้น วัตถุประสงค์และผู้เรียนตามสภาพจริง จะเห็นได้ว่าบทบาทของครูได้เปลี่ยนไปจากที่ครูเป็นศูนย์กลางเป็นนักเรียนเป็นศูนย์กลาง

นอกจากนั้นยังประเมินจากตัวบ่งชี้การสอนของครู ซึ่งศูนย์พัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2541, หน้า 3 อ้างถึงใน นภเนตร ธรรมบวร, 2542, หน้า 10) ได้วิเคราะห์ตัวบ่งชี้การสอนของครูที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญโดยดูจากครูต้องเตรียมทั้งเนื้อหา และกระบวนการ ครูจัดสิ่งแวดล้อมและบรรยากาศที่เร้าใจ ชวนใจ และเสริมแรง ครูเอาใจใส่นักเรียนเป็นรายบุคคล และแสดงความเมตตาต่อนักเรียนอย่างทั่วถึง ครูจัดกิจกรรมให้เด็กได้แสดงออกและคิดอย่างสร้างสรรค์ ครูส่งเสริมให้นักเรียนฝึกคิด ฝึกทำ และฝึกปรับปรุงตนเอง ครูได้ส่งเสริมกิจกรรมแลกเปลี่ยนการเรียนรู้จากกลุ่ม ครูได้ใช้สื่อการสอนที่ส่งเสริมการคิดการแก้ปัญหา และการค้นพบความรู้ครูใช้แหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย ประเมินพัฒนาการของผู้เรียนด้วยวิธีการที่หลากหลาย

นอกจากประเมินบทบาทของครูแล้วยังประเมินจากบทบาทของนักเรียนโดยประเมินจากการประกอบกิจกรรมการเรียนการสอน ประเมินจากการเปลี่ยนแปลงทางพฤติกรรม ซึ่ง ทิศนา แจมมณี (2542, หน้า 26) ได้เสนอบทบาทของผู้เรียนตามแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญว่า นักเรียนมีส่วนร่วมในการแสวงหาความรู้ ข้อมูล ข้อเท็จจริง ความคิดเห็น และประสบการณ์ต่าง ๆ บทบาทในการศึกษาและลงมือประกอบกิจกรรมด้วยตนเอง บทบาทในการจัดระเบียบความรู้ บทบาทในการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ ส่วน วัฒนาพร ระงับทุกข์ (2541, หน้า 59) ได้เสนอบทบาทของนักเรียนตามแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญว่า มีบทบาทในการสร้างความรู้ด้วยตนเอง ปฏิบัติกิจกรรมด้วยตนเอง บทบาทใน

การสร้างปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนและสิ่งแวดล้อม บทบาทในการเรียนรู้กระบวนการทำงานต่าง ๆ และ บทบาทในการร่วมประเมินตนเองและเพื่อน ส่วนตัวบ่งชี้การเรียนรู้ของนักเรียนเน้นศูนย์พัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน ซึ่งสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2541, หน้า 3-4 อ้างถึงใน นกนเตร ธรรมบวร, 2542, หน้า 10) ได้เสนอว่า การเรียนที่ถือว่าเป็นการเรียนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญมีลักษณะดังนี้ คือ นักเรียนมีประสบการณ์ตรงสัมพันธ์กับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมนักเรียนฝึกปฏิบัติจนค้นพบความถนัดและวิธีการของตนเองนักเรียนทำกิจกรรมเรียนรู้จากกลุ่มนักเรียนฝึกคิดวิเคราะห์นักเรียนได้ฝึกค้นคว้ารวบรวมข้อมูลและสร้างสรรค์นักเรียนได้ทำกิจกรรมตามความสามารถ ความถนัด และความสนใจของตนเอง นักเรียนฝึกประเมินและปรับปรุงตนเอง

สรุปได้ว่า การประเมินผลการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญผู้บริหารโรงเรียนมีบทบาทหน้าที่ในการรวบรวมแสวงหา จัดเตรียมข้อมูลสารสนเทศเกี่ยวกับหลักสูตรและการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน สื่อวัสดุอุปกรณ์และแหล่งเรียนรู้ บรรยากาศและสภาพแวดล้อม รวมทั้งครูและบุคลากรที่เกี่ยวข้องด้วยวิธีต่าง ๆ แล้วสรุปนำมาตัดสินใจ ปรับปรุงและพัฒนาการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญให้มีประสิทธิภาพ

การบริหารงานวิชาการ

ความหมายการบริหารงานวิชาการ

งานวิชาการเป็นงานหลักและเกี่ยวข้องกับทุกกิจกรรมในการศึกษา โดยมีจุดหมายให้ไปสู่การมีคุณภาพของการจัดการเรียนการสอน ซึ่งเป็นจุดมุ่งหมายของสถานศึกษา นักการศึกษาได้ให้ความหมายของการบริหารงานวิชาการไว้แตกต่างกัน ดังนี้

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2542, หน้า 2) กล่าวว่า การบริหารงานวิชาการ หมายถึง การบริหารสถานศึกษาโดยมีการจัดกิจกรรมทุกอย่างที่เกี่ยวกับการปรับปรุง พัฒนาการเรียนการสอนให้ได้ผลดีและมีประสิทธิภาพให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับผู้เรียน

ชุมศักดิ์ อินทร์รักษ์ (2545, หน้า 9) กล่าวว่า การบริหารงานวิชาการ หมายถึง กระบวนการจัดกิจกรรมในงานวิชาการ ซึ่งเป็นภารกิจหลักให้เกิดการปรับปรุง พัฒนาและเกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียนหรือผู้บริการ

อุทัย บุญประเสริฐ (2540, หน้า 34) กล่าวว่า งานสำคัญของโรงเรียน คือ งานวิชาการถ้าหากโรงเรียนดำเนินงานพลาตทางวิชาการก็น่าจะพิจารณาได้ว่าโรงเรียนนั้นประสบความสำเร็จในการดำเนินงานทางวิชาการ โรงเรียนนั้นก็สมควรที่จะได้รับการยกย่อง ยอมรับว่าเป็นโรงเรียนที่ดำเนินการกิจของโรงเรียนได้ผล ซึ่งสอดคล้องกับ

มิลเลอร์ (Miller, 1965, p. 176) ที่เน้นความสำคัญของงานวิชาการว่างานวิชาการเป็นหัวใจของโรงเรียน

ดังนั้น งานวิชาการเป็นภารกิจหลักของสถานศึกษา ที่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่2) พ.ศ. 2545 มุ่งการกระจายอำนาจในการบริหารจัดการไปให้สถานศึกษามากที่สุด ให้เกิดการดำเนินการได้โดยอิสระ คล่องตัว รวดเร็ว สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน สถานศึกษา ชุมชน ท้องถิ่น และการมีส่วนร่วมจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) ทุกฝ่าย ซึ่งจะนำไปสู่ทำให้สถานศึกษาที่มีความเข้มแข็งในการบริหารและการจัดการ สามารถพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ตลอดจนการวัดและประเมินผล รวมทั้งการวัดปัจจัยเกื้อหนุน การพัฒนาคุณภาพนักเรียน ชุมชน ท้องถิ่น ได้อย่างมีคุณภาพและประสิทธิภาพ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2542 ก, หน้า 35)

ขอบข่ายภารกิจ

ขอบข่ายภารกิจการบริหารด้านวิชาการของสถานศึกษาที่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มุ่งให้สถานศึกษาดำเนินการ ดังมีรายละเอียด ดังนี้

1. การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา มีแนวทางการปฏิบัติ ดังนี้

1.1 ศึกษาวิเคราะห์เอกสารหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 สารแนกกลางของกระทรวงศึกษาธิการ ข้อมูลสารสนเทศเกี่ยวกับสภาพปัญหาและความต้องการของสังคม และท้องถิ่น

1.2 วิเคราะห์สภาพแวดล้อม และประเมินสถานภาพสถานศึกษา เพื่อกำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมาย คุณลักษณะที่พึงประสงค์ โดยการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายรวมทั้งคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

1.3 จัดทำโครงสร้างหลักสูตรและสาระต่าง ๆ ที่กำหนดให้มีในหลักสูตร สถานศึกษาที่สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ เป้าหมาย และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ โดยพยายาม บูรณาการเนื้อหาสาระทั้งในกลุ่มสาระการเรียนรู้เดียวกัน และระหว่างกลุ่มสาระการเรียนรู้ตามความเหมาะสม

1.4 นำหลักสูตรไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนและบริหารจัดการการใช้หลักสูตรให้เหมาะสม

1.5 นิเทศการใช้หลักสูตร

1.6 ติดตามและประเมินผลการใช้หลักสูตร

1.7 ปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรตามความเหมาะสม

2. การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ มีแนวทางการปฏิบัติ ดังนี้

2.1 ส่งเสริมให้ครูจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ ตามสาระและหน่วยการเรียนรู้ โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

2.2 ส่งเสริมให้ครูจัดกระบวนการการเรียนรู้โดยจัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจ ความถนัดของผู้เรียน ฝึกทักษะ กระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ การประยุกต์ใช้ความรู้เพื่อป้องกันและแก้ปัญหา การเรียนรู้จากประสบการณ์จริง และการปฏิบัติจริง การส่งเสริมให้รักการอ่าน และใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง การผสมผสานความรู้ต่าง ๆ ให้สมดุลกัน ปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงาม และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ที่สอดคล้องกับเนื้อหา สาระ กิจกรรม ทั้งนี้โดยจัดบรรยากาศ สิ่งแวดล้อม และแหล่งการเรียนรู้ให้เอื้อต่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ นำภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือเครือข่ายผู้ปกครอง ชุมชน ท้องถิ่น มามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามความเหมาะสม

2.3 จัดให้มีการนิเทศการเรียนการสอนแก่ครูในสาระต่าง ๆ โดยเน้นการนิเทศที่ร่วมมือช่วยเหลือกันแบบกัลยาณมิตร เช่น นิเทศแบบเพื่อนช่วยเพื่อน เพื่อพัฒนาการเรียนการสอนร่วมกัน หรือแบบอื่น ๆ ตามความเหมาะสม

2.4 ส่งเสริมให้มีการพัฒนาครู เพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้ตามความเหมาะสม

3. การวัดผล ประเมินผลและเทียบโอนผลการเรียน มีแนวทางการปฏิบัติ ดังนี้

3.1 กำหนดระเบียบแนวปฏิบัติเกี่ยวกับการวัดผลและประเมินผลของสถานศึกษา

3.2 ส่งเสริมให้ครูจัดทำแผนการวัดผลและประเมินผลแต่ละรายวิชาให้สอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษา สาระการเรียนรู้ หน่วยการเรียนรู้ แผนการจัดการเรียนรู้ และการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

3.3 ส่งเสริมให้ครูดำเนินการวัดผลและประเมินผลการเรียนการสอน โดยเน้นการประเมินตามสภาพจริง จากกระบวนการ การปฏิบัติ และผลงาน

3.4 จัดให้มีการเทียบโอนความรู้ ทักษะ ประสบการณ์ และผลการเรียนจากสถานศึกษาอื่น สถานประกอบการ และอื่น ๆ ตามแนวทางที่กระทรวงศึกษาธิการ

3.5 พัฒนาเครื่องมือวัดและประเมินผลให้ได้มาตรฐาน

4. การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา มีแนวทางการปฏิบัติ ดังนี้

4.1 ศึกษา วิเคราะห์ วิจัยการบริหาร การจัดการและการพัฒนาคุณภาพงานวิชาการในภาพรวมของสถานศึกษา

4.2 ส่งเสริมให้ครู ศึกษา วิเคราะห์ วิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ให้แก่กลุ่มสาระการเรียนรู้

4.3 ประสานความร่วมมือในการศึกษา วิเคราะห์ วิจัย ตลอดจนการเผยแพร่ผลงาน การวิจัย หรือพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน และงานวิชาการกับสถานศึกษา บุคคล ครอบครัวย องค์กรหน่วยงานและสถาบันอื่น

5. การพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และ เทคโนโลยี เพื่อการศึกษา มีแนวทางปฏิบัติ ดังนี้

5.1 ศึกษา วิเคราะห์ ความจำเป็นในการใช้สื่อ และเทคโนโลยี เพื่อการจัดการเรียน การสอน และการบริหารงานวิชาการ

5.2 ส่งเสริมให้ครูผลิต พัฒนาสื่อ และนวัตกรรมการเรียนการสอน

5.3 จัดหาสื่อและเทคโนโลยีเพื่อใช้ในการจัดการเรียนการสอน และการพัฒนางาน ด้านวิชาการ

5.4 ประสานความร่วมมือในการผลิต จัดหา พัฒนาการใช้สื่อ นวัตกรรม และ เทคโนโลยีเพื่อการจัดการเรียนการสอน และพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษา บุคคล ครอบครัวย องค์กร หน่วยงานและสถาบันอื่น

5.5 การประเมินผลการพัฒนาการใช้สื่อ นวัตกรรมและ เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา

6. การพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ มีแนวทางการปฏิบัติ ดังนี้

6.1 สำรวจแหล่งเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ทั้งในสถานศึกษา ชุมชน ท้องถิ่น ในเขตพื้นที่การศึกษา และเขตพื้นที่การศึกษาใกล้เคียง

6.2 จัดทำเอกสารเผยแพร่แหล่งการเรียนรู้แก่ครู สถานศึกษาอื่น บุคคล ครอบครัวย องค์กร หน่วยงาน และสถาบันอื่นที่จัดการศึกษาในบริเวณใกล้เคียง

6.3 จัดตั้งและพัฒนาแหล่งเรียนรู้ รวมทั้งพัฒนาให้เกิดองค์ความรู้ และประสาน ความร่วมมือกับสถานศึกษาอื่น บุคคล ครอบครัวย องค์กร หน่วยงาน และสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา ในการจัดตั้ง ส่งเสริม พัฒนาแหล่งเรียนรู้ที่ใช้ร่วมกัน

6.4 ส่งเสริม สนับสนุนให้ครูใช้แหล่งการเรียนรู้ทั้งในและนอกโรงเรียนในการจัด กระบวนการเรียนรู้ โดยครอบคลุมภูมิปัญญาท้องถิ่น

7. การนิเทศการศึกษา มีแนวทางการปฏิบัติ ดังนี้

7.1 จัดระบบการนิเทศงานวิชาการ และการเรียนการสอนภายในสถานศึกษา

7.2 ดำเนินการนิเทศงานวิชาการ และการเรียนการสอนในรูปแบบหลากหลาย และ เหมาะสมกับสถานศึกษา

7.3 ประเมินผลการจัดระบบ และขบวนการนิเทศการศึกษาในสถานศึกษา

7.4 ติดตาม ประสานงานกับเขตพื้นที่การศึกษา เพื่อพัฒนาระบบ กระบวนการนิเทศ งานวิชาการ และการเรียนการสอนของสถานศึกษา

7.5 การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และประสบการณ์การจัดระบบนิเทศการศึกษาภายในสถานศึกษากับสถานศึกษาอื่น หรือเครือข่ายการนิเทศการศึกษาภายในเขตพื้นที่การศึกษา

8. การแนะแนวการศึกษา มีแนวทางการปฏิบัติ ดังนี้

8.1 จัดระบบการแนะแนวทางวิชาการและวิชาชีพภายในสถานศึกษา โดยเชื่อมโยงกับระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน และกระบวนการเรียนการสอน

8.2 ดำเนินการแนะแนวการศึกษา โดยความร่วมมือกับครูทุกคนในสถานศึกษา

8.3 ติดตามและประเมินผลการจัดระบบและกระบวนการแนะแนวการศึกษาในสถานศึกษา

8.4 ประสานความร่วมมือ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ และประสบการณ์ด้านการแนะแนวการศึกษาภายในสถานศึกษา หรือเครือข่ายการแนะแนวภายในเขตพื้นที่การศึกษา

9. การพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา มีแนวทางการปฏิบัติ ดังนี้

9.1 จัดระบบโครงสร้างองค์กร ให้รองรับการจัดระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา

9.2 กำหนดเกณฑ์การประเมิน เป้าหมายความสำเร็จของสถานศึกษาตามมาตรฐานการศึกษา และตัวชี้วัดของกระทรวง เป้าหมายความสำเร็จของเขตพื้นที่การศึกษา หลักเกณฑ์และวิธีการประเมินของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา

9.3 วางแผนการพัฒนากุณภาพการศึกษาตามระบบการประเมินคุณภาพการศึกษาให้บรรลุตามเป้าหมายความสำเร็จของสถานการศึกษา

9.4 ดำเนินการพัฒนางานตามแผนและติดตาม ตรวจสอบ และประเมินคุณภาพภายในเพื่อปรับปรุงพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

9.5 ประสานความร่วมมือกับสถานศึกษา และหน่วยงานอื่นในการปรับปรุง และพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายใน และการพัฒนากุณภาพการศึกษาตามระบบการประกันคุณภาพการศึกษา

9.6 ประสานงานกับเขตพื้นที่การศึกษา เพื่อการประเมินคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา และระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในเขตพื้นที่การศึกษา

9.7 ประสานงานกับสำนักงานรับรองมาตรฐานการศึกษาและประเมินคุณภาพการศึกษาในการประเมินสถานศึกษา เพื่อเป็นฐานในการพัฒนาอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง

10. การส่งเสริมความรู้ทางวิชาการแก่ชุมชน มีแนวทางการปฏิบัติ ดังนี้

10.1 การศึกษา สำนวความต้องการ สนับสนุนงานวิชาการแก่ชุมชน

10.2 จัดให้ความรู้ เสริมสร้างความคิดและเทคนิค ทักษะทางวิชาการ เพื่อการพัฒนาทักษะวิชาชีพ และคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชน ท้องถิ่น

10.3 การส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชน ท้องถิ่น เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมทางวิชาการของสถานศึกษา และที่จัดโดยบุคคล ครอบครัวยุทธศาสตร์ หน่วยงาน และสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา

10.4 ส่งเสริมให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ประสบการณ์ระหว่างบุคคล ครอบครัวยุทธศาสตร์ ชุมชน ท้องถิ่น

11. การประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาและองค์กรอื่น มีแนวทางการปฏิบัติ ดังนี้

11.1 การประสานความร่วมมือ ช่วยเหลือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาของรัฐ เอกชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

11.2 สร้างเครือข่ายความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับองค์กรต่าง ๆ ทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ

12. การส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัวยุทธศาสตร์ หน่วยงาน และสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา มีแนวทางการปฏิบัติ ดังนี้

12.1 สำรวจและศึกษาข้อมูลการจัดการศึกษา รวมทั้งความต้องการในการได้รับการสนับสนุนด้านวิชาการของบุคคล ครอบครัวยุทธศาสตร์ หน่วยงาน และสถาบันสังคมอื่นที่จัดการศึกษา

12.2 ส่งเสริม สนับสนุนการพัฒนาวิชาการและการพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ในการจัดการศึกษาของบุคคล ครอบครัวยุทธศาสตร์ หน่วยงาน และสถาบันสังคมอื่นที่จัดการศึกษา

12.3 จัดให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการจัดการศึกษาของบุคคล ครอบครัวยุทธศาสตร์ หน่วยงาน และสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา

สรุปได้ว่า การบริหารงานวิชาการ หมายถึง การบริหารกิจกรรมทุกชนิดภายในโรงเรียน ที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้และการศึกษาของผู้เรียนให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้น บุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องอย่างมากในการส่งเสริมงานวิชาการของโรงเรียนคือ ผู้บริหารเป็นผู้นำทางวิชาการ มีการทำงานร่วมกับครู มีการประสานงานให้ทุกคนทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เนื่องจากการทำวิจัยเรื่องการส่งเสริมการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญของผู้บริหารโรงเรียน ผู้วิจัยจึงขอเสนอผลงานวิจัยบางเรื่องที่เกี่ยวข้องไว้ ดังนี้

โกศล เดชเดียว (2540) ได้ศึกษาบทบาทในการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียน ประถมศึกษา ตามแนวทาง ปฏิรูปการศึกษาในทัศนะของครูผู้สอน กรณีศึกษาจังหวัดนครสวรรค์ ผลการวิจัย พบว่า 1) บทบาทในการบริหารงานของผู้บริหาร โรงเรียนประถมศึกษาตามแนวทาง ปฏิรูปการศึกษาในด้านอาคารสถานที่ ด้านบุคลากร ด้านหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอน อยู่ในการปฏิบัติมาก นอกจากการจัดประกวดห้องดีเด่นภายในโรงเรียน การขอความร่วมมือจาก โรงเรียนต่าง ๆ หรือหน่วยงานอื่น ๆ เพื่อแก้ปัญหาคาราคาเขินบุคลากร การแสวงหาแหล่งความรู้ ในท้องถิ่นและมีปัญหาชาวบ้านในการจัดการเรียนการสอนและปรับปรุงการเรียนการสอน ให้มีความยืดหยุ่น และเปิด โอกาสให้ผู้เรียนหารายได้ระหว่างเรียนอยู่ในระดับปานกลาง 2) ผลการ เปรียบเทียบบทบาทในการบริหารงานของผู้บริหาร โรงเรียนประถมศึกษาตามแนวทางปฏิรูป การศึกษา โดยจำแนกตามขนาดโรงเรียนในด้านอาคารสถานที่และด้านหลักสูตรและกระบวนการ เรียนการสอน โดยเฉลี่ยโรงเรียนที่มีขนาดใหญ่มีระดับปฏิบัติมากกว่าขนาดเล็กและขนาดกลาง ด้านการบริหารโรงเรียนโดยเฉลี่ยโรงเรียนขนาดเล็กมีระดับปฏิบัติมากกว่าโรงเรียนขนาดใหญ่และ ขนาดกลาง ตามลำดับ

รัช แก้วฉวีชัย (2542) ได้ทำการวิจัยเพื่อประเมินโครงการปฏิรูปการจัดประสบการณ์ การเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษาจังหวัดนครพนม โดยใช้ผู้บริหารและครูเป็นกลุ่มตัวอย่างพบว่า ผู้บริหารโรงเรียนต้องมีบทบาทในการวางแผน สนับสนุนการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ จะต้องจัดสภาพแวดล้อมและบรรยากาศให้เอื้อ ต่อการเรียนการสอน จะต้องส่งเสริมและสนับสนุนสื่อวัสดุอุปกรณ์และแหล่งเรียนรู้ทุกชนิดอย่าง เพียงพอ จะต้องให้นักเรียนมีส่วนร่วมมากที่สุด จะต้องสร้างวินัยให้กับนักเรียน จะต้องใช้การ ประเมินผลตามสภาพจริง และส่งเสริมประชาธิปไตย จึงทำให้การเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็น สำคัญประสบผลสำเร็จ

นภนทร ธรรมบวร (2542) ได้ทำการวิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนที่เน้น ผู้เรียนเป็นสำคัญ ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารโรงเรียนมีบทบาทสำคัญต่อการปฏิรูปการเรียนรู้เป็น อย่างยิ่ง ผู้บริหารโรงเรียนจึงต้องมีความรู้ความเข้าใจ มีความมุ่งมั่น เห็นความสำคัญของการจัด กิจกรรมการเรียนการสอน จึงจะทำให้การเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญประสบความสำเร็จ

ภาวิณี ศรีสุขวัฒนานันท์ และเรณูมาศ มาอุ่น (2542) ได้ทำการวิจัยและพัฒนารูปแบบ การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อการปฏิรูปทั้งโรงเรียน จังหวัดสกลนคร โดยใช้ผู้บริหาร ครู และ ศิษยานิเทศ์เป็นกลุ่มตัวอย่างพบว่า ผู้บริหาร ครู และศิษยานิเทศ์บางคนไม่สามารถ ปฏิบัติตาม แผนหลักของการปฏิรูปในโรงเรียน ผู้บริหารไม่สามารถสนับสนุนให้ครูพัฒนาการเรียนการสอนที่ เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญได้

นิวัฒน์ ดีศิริศักดิ์ (2542) ได้ศึกษาค้นคว้าเรื่องการปฏิบัติตามแนวทางการจัดการเรียนการสอนของครูที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดนครพนม โดยใช้ครูผู้สอนในโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการปฏิรูปการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญเป็นกลุ่มตัวอย่าง ผลการวิจัยพบว่า การปฏิบัติตามแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญในโรงเรียนมัธยมศึกษามีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก

ศักดิ์ ททรัพย์ขวัญเมือง (2543) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การบริหารการจัดการเรียนการสอนของครูที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ในโรงเรียนมัธยมศึกษา กรมสามัญศึกษา จังหวัดปทุมธานี โดยใช้ผู้บริหารโรงเรียน ผู้ช่วยฝ่ายวิชาการ และหัวหน้าหมวดวิชาเป็นกลุ่มตัวอย่าง ผลการวิจัยพบว่า สภาพการบริหารงานมีการวางแผนโครงการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนและบุคลากรตลอดจนการนิเทศติดตาม มีการสนับสนุนให้ผู้สอนและผู้เรียนมีส่วนร่วมต่อการเตรียมการสอนบรรยากาศการเรียนรู้ แหล่งเรียนรู้ สื่อการเรียนการสอน และการวัดประเมินผล การวิเคราะห์ความก้าวหน้าของผู้เรียน แต่สภาพการบริหารงานน้อย การอบรมให้ความรู้ การสนับสนุน การนิเทศติดตาม การประเมินผล เพื่อให้เกิดการปรับปรุงแก้ไขและปัญหาการบริหารงาน การจัดการเรียนการสอนอยู่ในระดับปานกลางมีแนวโน้มไปทางมาก และสอดคล้องกับสภาพการบริหารงานน้อย

เบคเลย์ (Beckley, 1989) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การจัดการตารางกิจกรรมประจำวันในโรงเรียนอนุบาลที่มีผลสัมฤทธิ์ของนักเรียน การจัดการตารางสอนกิจกรรมแบบเต็มวัน มีผลดีแก่ครูในการใช้เวลาสำหรับทำกิจกรรมสร้างเสริมให้แก่นักเรียนได้มากกว่าการจัดการตารางสอนรูปแบบอื่น ๆ และผู้วิจัยได้เสนอแนะว่า ผู้บริหารควรทำการวิจัยอย่างต่อเนื่องในเรื่องการจัดการตารางกิจกรรมประจำวันของโรงเรียน และการจัดสภาพแวดล้อมเพื่อพัฒนาเด็กเนื่องจากประเภทของการจัดการตารางกิจกรรมประจำวันของโรงเรียน ที่นำมาใช้กับนักเรียนเป็นปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่ง

บุซซี (Buzzi, 1991) พบว่าองค์ประกอบความเป็นผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนมีความสัมพันธ์กับคุณภาพของโรงเรียน และเป็นตัวทำนายความมีคุณภาพของโรงเรียนอีกด้วย

จอห์นสัน (Johnson et al., 1981) ได้รวบรวมงานวิจัยจำนวน 122 เรื่อง ซึ่งศึกษาเกี่ยวกับการเรียนการสอนแบบให้ผู้เรียนร่วมมือกันแบบแข่งขัน และแบบให้แต่ละคนช่วยตัวเอง เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์และผลงานของผู้เรียนที่เกิดจากเรียนการสอนดังกล่าว พบว่า การเรียนการสอนแบบให้ผู้เรียนร่วมมือกัน มีประสิทธิผลมากกว่าการให้แข่งขันกันหรือแบบที่ให้แต่ละคนช่วยตนเอง

สรุปได้ว่า จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องจะเห็นได้ว่า ผู้บริหารโรงเรียนเป็นผู้มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งต่อความสำเร็จของการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เพราะต้องเอาใจใส่ กระตือรือร้น และส่งเสริมสนับสนุนด้วยการวางแผน พัฒนา ประชาสัมพันธ์ กำกับ ติดตาม และประเมินผลในทุกขั้นตอน ประสานความร่วมมือกับทุกฝ่าย เพื่อสัมฤทธิ์ผลอันสูงสุด คือ นักเรียนสามารถค้นพบองค์ความรู้ด้วยตนเองได้เรียนรู้ด้วยการปฏิบัติจริงได้ปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนและสภาพแวดล้อม ได้เรียนรู้กระบวนการกระทำต่าง ๆ และสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง นั่นก็คือ แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ แท้จริง